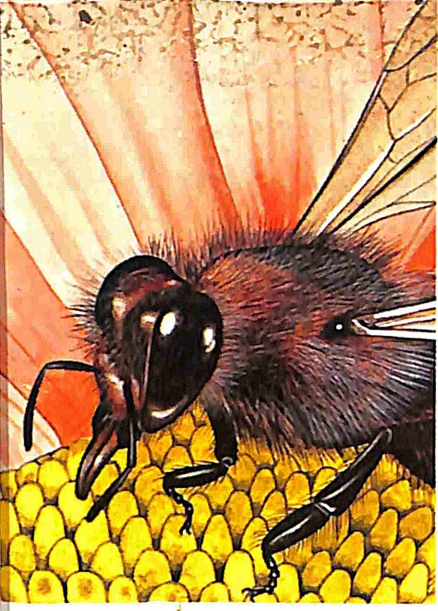


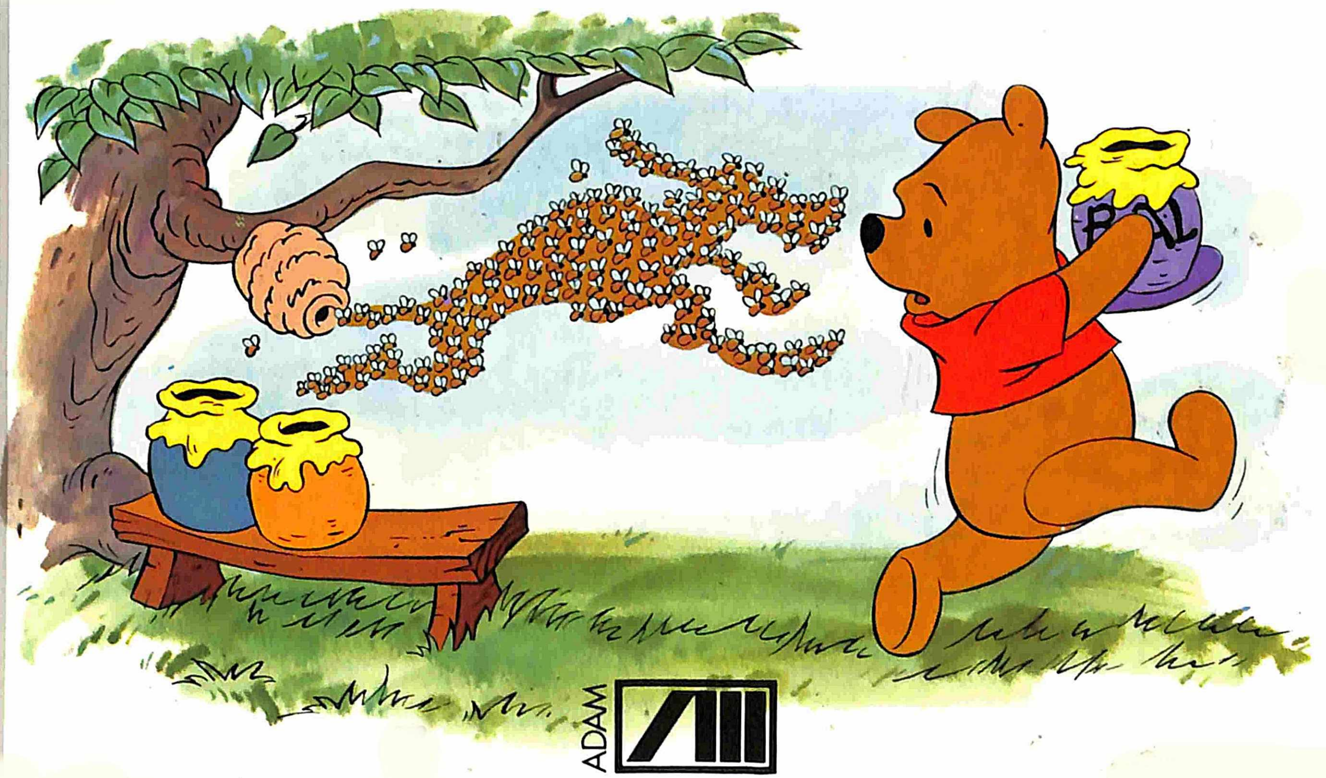


2

Walt Disney

İLK ANSİKLOPEDİM

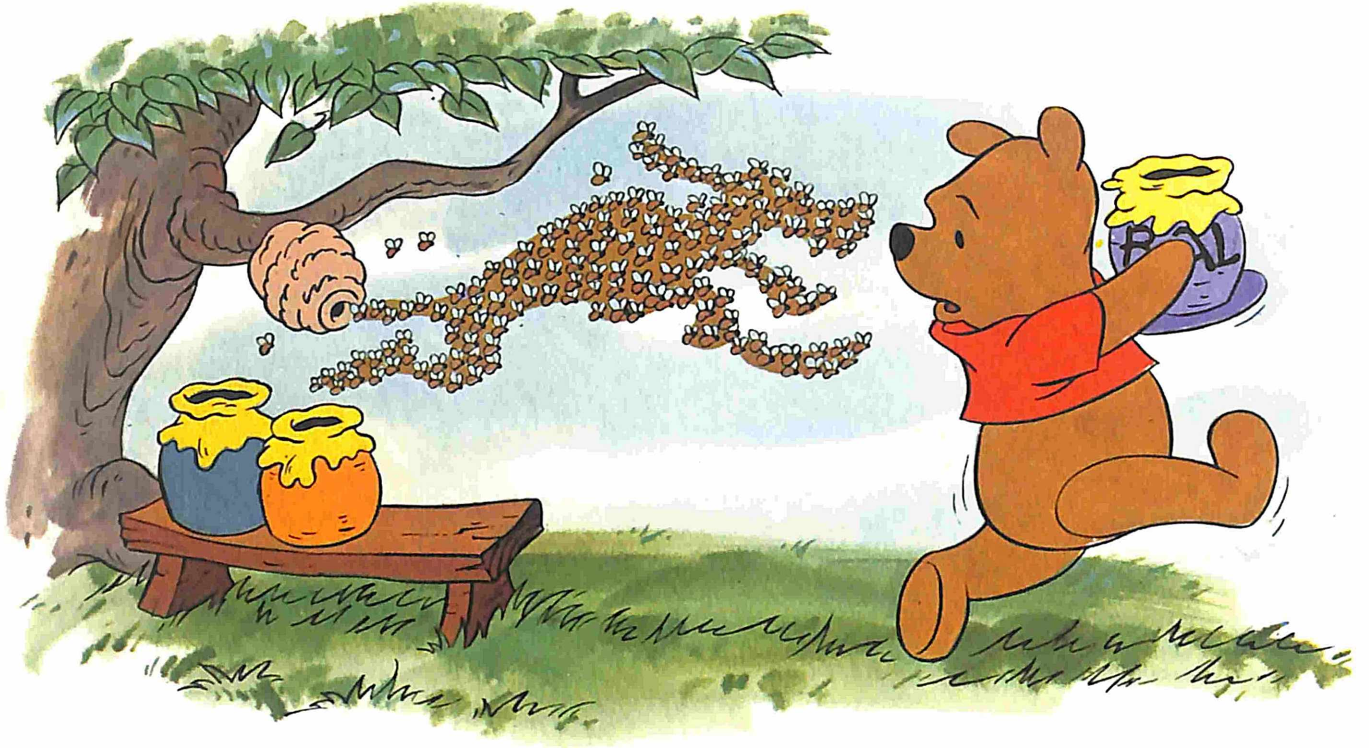
Âşık-Belçika



ADAM

İlk Ansiklopedim

Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına sahibi: İnci Asena
Yayın Yönetmeni: Ayla Ortaç
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sevgi Tuncel



Disney's My First Encyclopedia
©1992 The Walt Disney Company

İlk Ansiklopedim
Yayımlayan: Anadolu Yayıncılık A.Ş./Adam Yayınları, 1992
Büyükdere Caddesi, Üçyol Mevkii 57/2
Maslak 80725 İstanbul

Her hakkı saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler, izin alınmadan,
tümüyle ya da kısmen yayımlanamaz, kullanılamaz.

ISBN: 975-418-164-0

92.34.Y.0016.437

Baskı: Ana Yayıncılık A.Ş. Mayıs 1992

Walt Disney

İLK ANSİKLOPEDİM

2

Âşık-Belçika



ANADOLU YAYINCILIK A.Ş.

İşaretler neye yarar?

Bu ansiklopedide her başlığın yanında bir işaret, bir simge göreceksiniz. İşaretler öğrenmeyi kolaylaştırmak için konmuştur. Bunları yol işaretleri gibi düşünebilirsiniz. Belli bir konudaki yazıyı okumaya başlarken işaretine bakarak hangi yöne doğru yol aldığınızı görebilirsiniz. Örneğin *piton* başlıklı yazıya bakarsanız, yanındaki işaret bu hayvanın bir sürüngen olduğunu gösterecektir. Aynı işaret kertenkele, kaplumbağa ve yılanın da yanına konmuştur, çünkü bunların hepsi sürüngenler grubundandır. Böylece işaretler ansiklopedide bulacağınız bilgileri gruplara ayırmanıza ve kendi aklınızda düzene koymanıza yardımcı olacaktır. Bu işaretlerden bir başka biçimde de yararlanabilirsiniz. Diyelim ki balıklarla ilgili bilgi edinmek istiyorsunuz. Bunun için ansiklopedinizin sayfalarını karıştırmanız ve balık işaretlerinin bulunduğu yazıları okumanız yeterli olacaktır.

 *Ağaçlar*

 *Amfibyumlar*

 *Balıklar*

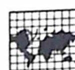
 *Bilim*

 *Bitki ve Çiçekler*

 *Böcekler*

 *Dinler*

 *Dinozorlar*

 *Dünya*

 *Dünya Olayları*

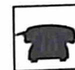
 *Eğlence*

 *Ekonomi*

 *Eski Çağ Tarihi*

 *Göl ve Deniz Yaşamı*

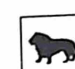
 *Hayvan Davranışı*

 *İletişim*

 *İnsan Davranışı*

 *İnsan Vücudu*

 *Kuşlar*

 *Memeliler*

 *Müzik*

 *Sanat ve Edebiyat*

 *Sporlar*

 *Sürüngenler*

 *Ulaşım*

 *Uzay*

 *Ünlü Kişiler*

 *Yakın Tarih*



Saz eşliğinde şiirler söyleyen kişilere âşık denir. Âşıklar halk şairi, saz şairi ve halk ozanı olarak da adlandırılırlar. Âşık okuma yazma bilmeyebilir, ama saz çalmada ustadır. Geleneksel olarak şiirlerini yazmaz, içinden geldiği gibi çalıp söyler. Bununla birlikte âşıklar arasında şiirlerini yazanlar da çıkmıştır.

Âşıkların sözlü ya da yazılı ürünlerinin oluşturduğu edebiyata âşık edebiyatı denir. Âşıklar halk arasında büyük ilgi görmüşlerdir. Köroğlu, Kayıkçı Kul Mustafa, Karacaoğlan, Bayburtlu Zihni, Erzurumlu Emrah ve Dadaloğlu Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşamış en ünlü âşıklardır.

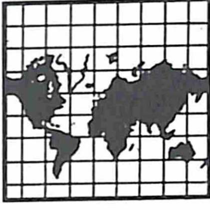
Cumhuriyet döneminin en ünlü âşığı 1894-1973 arasında yaşayan Âşık Veysel'dir. Şiirleri kitap olarak da basılmıştır. Âşıklar her yıl Konya'da Âşıklar Bayramı'nda bir araya gelir ve sazları eşliğinde karşılıklı şiirler söylerler.

■ Bakınız *Karacaoğlan*.



Daha küçük yaştayken gözleri görmez olan Âşık Veysel şiirlerinde yalın bir dil kullanmıştır.

Aşınma

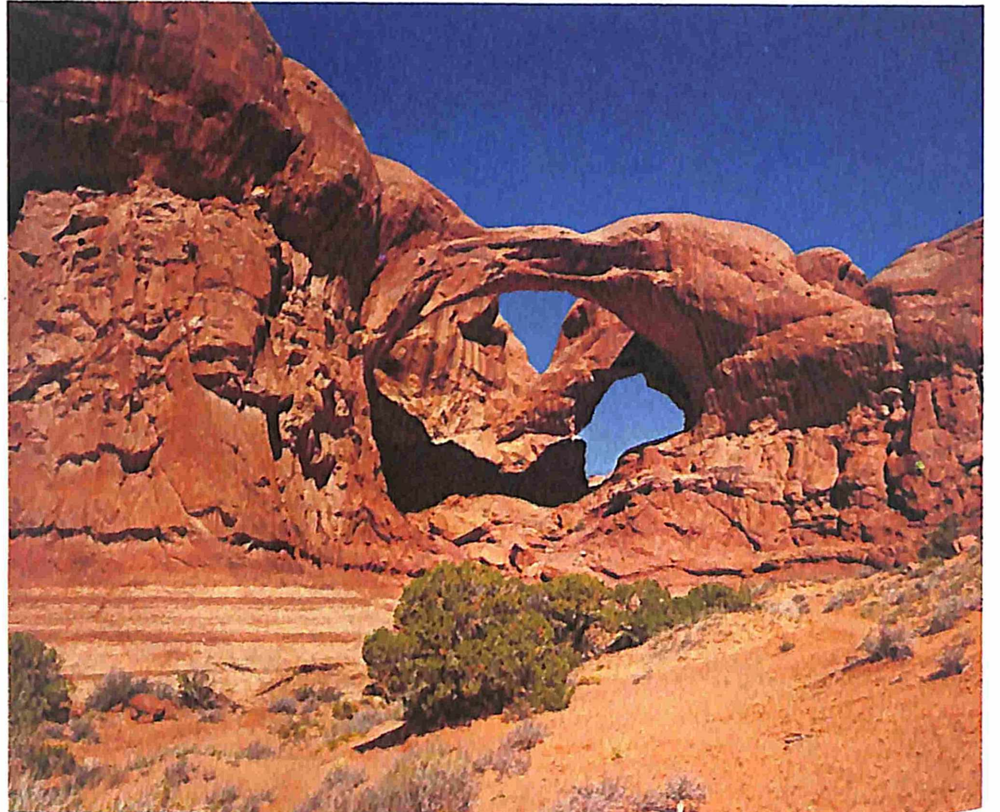


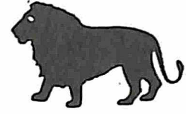
Aşınmanın çeşitli anlamlarından biri de, kayaların ve üstlerindeki toprak örtüsünün yıpranıp parçalanmasıdır. Erozyon da denen bu olaya yol açan iki temel güç su ve rüzgârdır. Rüzgâr yüzeydeki toprağı ve kumu sürükler. Su tepelerden akarken toprağı ırmaklara taşır. Denizdeki dalgalar kıyıdaki kayaları törpüler, kumları ve çakıl taşlarını denize sürükler. Irmaklar kıyılarındaki kayaları aşındırır. Buzullar toprak ve kayaları parçalayıp ufalar; hareket ederken de kayaları birlikte sürükler.

Aşınma çoğu zaman çok yavaş gerçekleşir. Dalgaların bir kayayı aşındırması yüzlerce yıl sürebilir. Ama insanlar çoğu kez aşınmayı hızlandırırlar. Toprağı tutan ağaçları keser, çayırları biçer ve hayvanlarını aşırı otlatırlar.

Çiftçiler aşınmayı durdurmak için rüzgârı kesecek ağaçlar dikerler. Tarlaları düz sıralar halinde değil, kavisli sürerler.

Aşınma sonucunda kayalar değişik biçimler alarak bir heykele benzeyebilir.







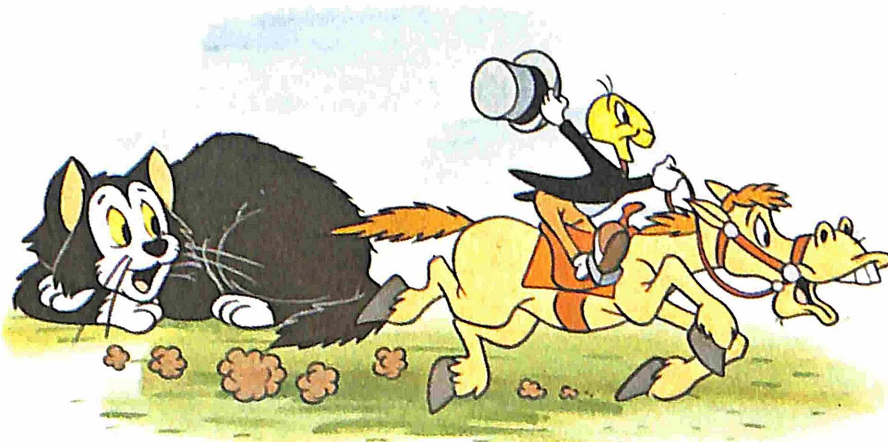
At iri ve sağlam gövdeli, dört bacaklı, uzun kuyruklu ve yeleli bir memeli hayvandır. Her ayağında bir parmak ve onu saran kalın bir tırnak vardır. Bu tırnağa toynak denir. Atlar hızla koşabilir, ağır yükleri taşıyabilir. Bir atın ortalama ömrü 18 yıldır.

Kuzey Amerika'da üç milyon yıl önce at vardı. Ama bilinmeyen bir nedenle 10 bin yıl kadar önce yok oldular. Avrupalılar 16. yüzyılda Amerika'ya yeniden at getirdiler.

Tarih boyunca atlar sırtlarında insan ve yük taşımış, araba çekmiş, tarla sürmek için sabana koşulmuştur. Bugün ise daha çok yarış ve gösterilerde kullanılmakta, zevk için binilmektedir.

Atlar çayırlık alanlarda otlayarak beslenir. Çimen ve başka otların yanı sıra saman ve tahıl da yerler.

Atın atası Eohippus kediden biraz irice bir hayvandı. Eohippus günümüzden yaklaşık 60 milyon yıl önce yaşamıştı.



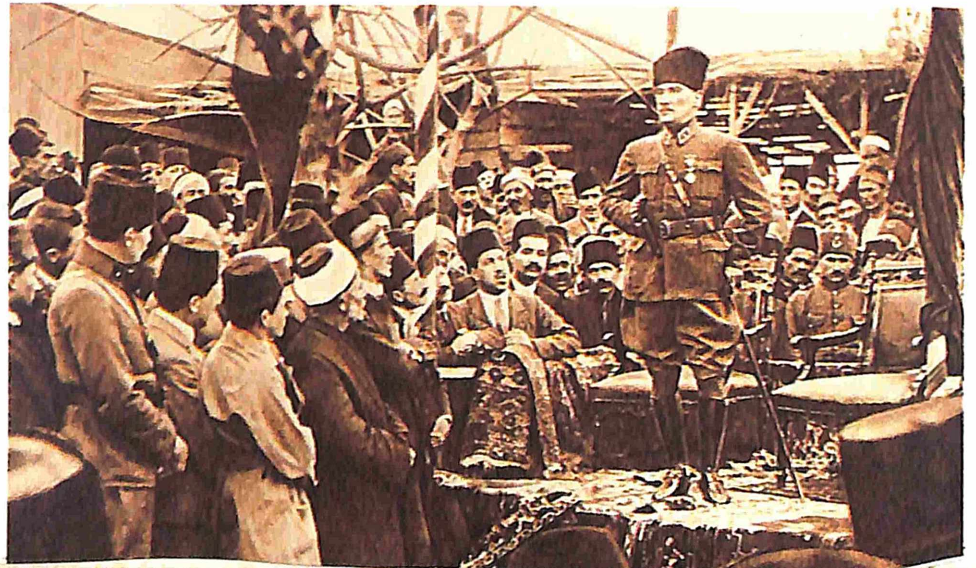
Atatürk, Mustafa Kemal



Atatürk (1881-1938) Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanıdır. Başkomutan olarak Kurtuluş Savaşı'nı yönetmiş ve ülkeyi bağımsızlığa kavuşturmuştur. Türkiye'yi çağdaş bir ülke yapmayı amaçlayan devrimlerin de önderidir.

Mustafa Kemal 1881'de Selanik'te doğdu. Harp Okulu'nu ve Harp Akademisi'ni bitirerek orduya katıldı. 1911-1912'de Kuzey Afrika'da Trablusgarp'ı işgal eden İtalyanlar'la savaştı. I. Dünya Savaşı'nda birçok cephede bulundu. Anafartalar'da yönettiği savunmayla Çanakkale Boğazı'nın düşman eline geçmesini önledi. Doğu Cephesi'nde Bitlis ve Bingöl'ü Ruslar'dan geri aldı. Güney Cephesi'nde Yıldırım Orduları Grubu komutanı oldu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun savaştan yenik çıkması üzerine ülkenin her yanı yabancı güçlerce işgal edildi. Mustafa Kemal ülkeyi kurtarmak için 19 Mayıs 1919'da Anadolu'ya geçti. Halkın işgal kuvvetlerine karşı direnişini örgütledi. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) Ankara'da toplanmasını sağladı. Kurtuluş Savaşı sırasında ülkeyi yöneten bu meclisin başkanlığına seçildi. Komutasındaki ordular Sakarya Savaşı (1921) ve Büyük Taarruz'u



Atatürk sık sık yurt içinde geziye çıkar, halkın dertlerini dinlerdi.





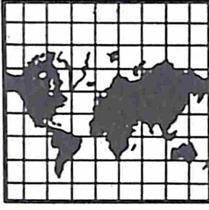
(1922) başarıyla sonuçlandırarak düşmanı yurttan kovdu. Saltanatı ve halifeliği kaldırdı.

29 Ekim 1923'te cumhuriyeti kuran Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanı seçildi. Barış döneminde de ülkeyi başarıyla yönetti. Bütün ülkelerle dostça ilişkiler kurmayı amaç edindi. Dinci ve tutucu toplumu laik ve çağdaş bir ulus durumuna getirmeye çalıştı. İslam hukuku yerine Avrupa ülkelerinin çağdaş hukuk düzenini yerleştirdi. Ulusal bilinci geliştirmek için 1931'de Türk Tarih Kurumu'nu, 1932'de Türk Dil Kurumu'nu kurdu. Devrimleri benimsetmek için yurdun her yanında Halkevleri açıldı. 1934'te TBMM bir yasayla Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadını verdi.

10 Kasım 1938'de İstanbul'da Dolmabahçe'de ölen Atatürk'ün cenazesi Ankara'ya getirildi; bir süre için Etnografya Müzesi'ndeki geçici kabre kondu. 1953'te de Ankara'da Anıtkabir'de toprağa verildi.

Solda: *Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanıdır.*
Sağda: *Atatürk'ün gerçekleştirdiği en önemli dönüşümlerden biri, yeni Türk alfabesine geçilmesidir.*

Ateş



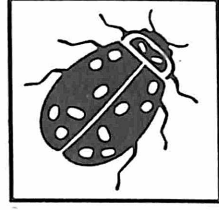
Ateş, kimyasal bir tepkime sonucunda ortaya çıkan ışık ve ısıdır. Ateş için üç şey gereklidir: Yakıt, oksijen ve ısı. Yakıtın yanması için oksijenle birleşmesi gerekir. Ama yakıt belirli bir sıcaklığa ulaşmadan yanmaz. Kibritle bir kâğıt parçası yakılabilir Çünkü kâğıdın sıcaklığı, havadaki oksijenle birleşmesine yetecek kadar yükselmiştir. Her yakıt belirli bir sıcaklıkta yanar; buna tutuşma noktası denir.

Su yanmakta olan şeyleri soğuttuğundan, itfaiyeciler yangınları suyla söndürürler. Ama petrol yangınları suyla söndürülemez. Çünkü petrol su yüzüne çıkarak yanmayı sürdürür. Bu durumda petrolün havadan oksijen almasını önlemek gerekir. Bunun için karbon dioksit denen bir gaz püskürten yangın söndürücüsü kullanılır.

Ateş yakmasını ve onu kullanmasını bilen tek canlı insandır. İlk insanlar ateşten korkar, onu büyülü sanırlardı. Günümüzde evlerde ve sanayide ateşten yaygın olarak yararlanılır.

İtfaiyeciler büyük kentlerdeki yangınları söndürmek için basınçlı su püskürten pompalar ve uzun hortumlar kullanırlar.

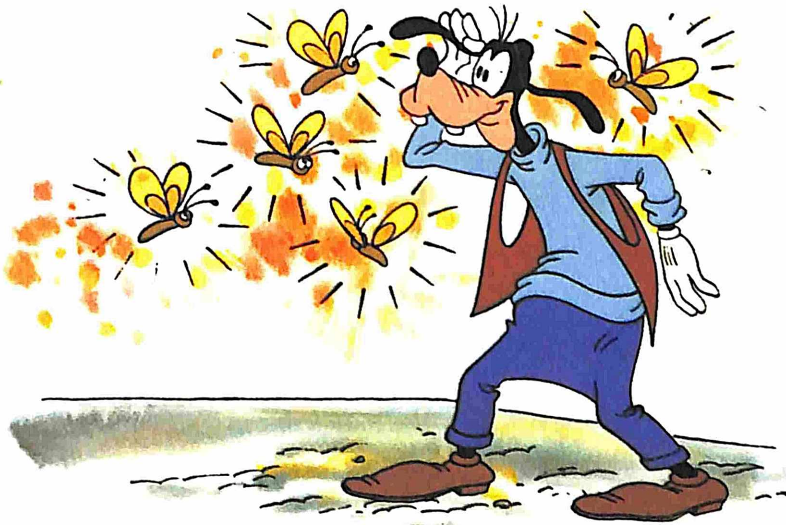






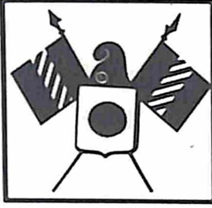
Ateşböcekleri gövdelerini lamba gibi yakarak ışık saçabilen böceklerdir. Kınkanatlılar grubunda yer alır. Binden çok türü vardır. Renkleri kızıl kahverengi ile siyah arasında değişir. Uzunlukları 1-2 santimetredir. Bazı türlerin dişisi kanatsız olur. Bilim adamlarına göre ateşböcekleri ışıklarıyla eşlerinin dikkatini çekmeye çalışır. Her türün ışığını yakıp söndürme düzeni farklıdır. Ateşböceği karnındaki bir organda gerçekleşen kimyasal tepkime sonucu ışık yayar.

Ateşböceği larvaları yumurtadan yeni çıkmış ateşböceği yavrularıdır. Bazen bunlar bile ışık yayabilir.



Ateşböcekleri ışıklarını yakıp söndürerek birbirleriyle iletişim kurar.

Ateşli Silahlar



Ateşli silahlar namlu denen metal bir borudan mermi fırlatan silahlardır. Silah ateşlendiğinde barut gibi patlayıcı bir kimyasal maddenin etkisiyle, mermi hızla ileriye fırlar.

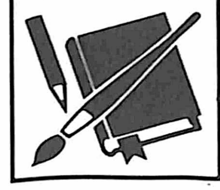
Top gibi ağır silahlar top mermisi ya da gülle atar. İlk toplar 14. yüzyılda geliştirildi ve günümüze değin savaşlarda kullanıldı.

Tabanca, tüfek ve makineli tüfek gibi ateşli silahların attığı mermiye kurşun da denir. Bunlar hafif silahlar olarak adlandırılır, çünkü çoğu elde taşınabilir. Tüfek ve tabancalar Avrupa'da 14. yüzyıl sonunda yaygınlaştı. 1836'da Amerika Birleşik Devletleri'nde Samuel Colt, döner bir fişek yuvasının bulunduğu revolverin, yani toplu tabancanın patentini aldı. 19. yüzyılda çok etkili makineli tüfekler de yapıldı. Makineli tüfekler dakikada 400-1.600 arasında mermi atabilir. Tüfeğin uzun bir namlusu ve kundak denen tutma yeri olur. Av tüfekleri kurşun değil, saçma denen küçük metal bilyeler atar.

■ Bakınız *patlayıcı*.



Amerika'ya yerleşen beyaz göçmenler ateşli silahları olduğu için Yerliler'e karşı üstünlük sağladılar. Daha sonra Yerliler de ok ve yay yerine ateşli silahlar kullanmaya başladılar.





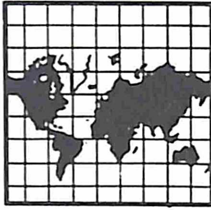
Kanarya Adaları Afrika büyüklüğünde bir alana yayılmıştır. Bazıları bu adaların Atlantis'in kalıntıları olduğu düşüncesindedir.

Atlantis, Atlas Okyanusu'nda yer aldığı anlatılan efsanevi bir kıtadır. Efsaneye göre, yaklaşık 10 bin yıl önce bu kıta vardı. Ama daha sonra bir felaket sonucu denize gömüldü. Bu kıtadan ilk kez Eski Yunanlı düşünür Platon söz etmişti. Bundan yaklaşık 2.300 yıl önce yaşamış olan Platon'a göre Atlantis, Asya ile Afrika'nın toplamından büyüktü. Atlantis'in zengin doğal kaynakları vardı; tarım oldukça ileriydi. Halk çok uygardı; sanat da gelişmişti.

Platon'dan sonra insanlar sürekli bu kayıp kıtanın izlerini aradılar. Bazıları İrlanda ile Amerika arasında uzandığını öne sürdüler. Bazıları da Atlantis'in gerçekte Amerika olduğunu düşünüyorlardı. Bunlara göre çok eski bir uygarlığın denizcileri bu kıtaya ulaşmayı başarmışlardı; bu yolculuğun anısı da zamanla bir efsaneye dönüşmüştü. Kanarya Adaları'nın bu gizemli kıtanın kalıntısı olduğunu düşünenler de vardı.

Gerçekte hiç kimse Atlantis'in var olup olmadığını bilmez. Gene de bu bilmece insanların büyük ilgisini çeker. Atlantis üzerine düzinelerce kitap yazılmıştır.

Atlas Okyanusu



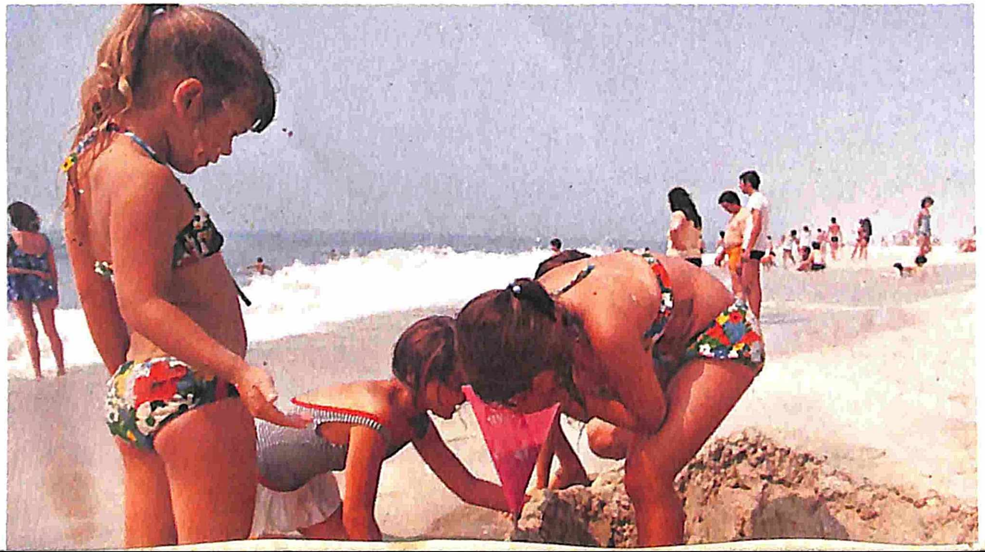
Atlas Okyanusu dünyanın, Büyük Okyanus'tan sonra ikinci büyük ve en tuzlu okyanusudur. Kapladığı alan 82 milyon kilometrekareden fazladır.

Kuzey ve Güney Amerika ile Avrupa ve Afrika'nın Atlas Okyanusu'na kıyısı vardır. Kuzey Kutbu'ndan güneyde Antarktika'ya kadar uzanır. Tabanında kuzeyden güneye doğru uzanan bir sualtı sırtı vardır. Yüksekliği 1.800 metreyi aşan bu sırt okyanusu iki vadiye böler. Atlas Okyanusu'nun en geniş yeri 6.400 kilometreyi aşar. Brezilya ile Afrika arasındaki en dar yeri 3 bin kilometre kadardır.

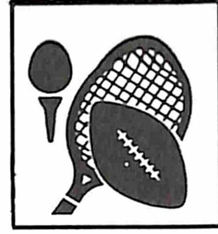
Atlas Okyanusu'nda yolcu ve yük gemileri işler. Uçak yokken insanlar Amerika, Avrupa ve Afrika arasında ancak deniz yolculuğu yapabilirlerdi. Bugün okyanusta daha çok yük gemileri işler.

Bundan bin yıl önce Kuzey Avrupa'dan gelen Vikingler Atlas Okyanusu'nu geçmeyi başardılar. Onlardan 500 yıl sonra ise Kristof Kolomb Amerika'ya ulaştı. Kolomb'un yolculuğundan sonra Atlas Okyanusu Avrupa, Afrika ve Amerika'yı birbirine bağlayan bir suyolu olmuştur.

■ Bakınız *Kolomb, Kristof; okyanus.*



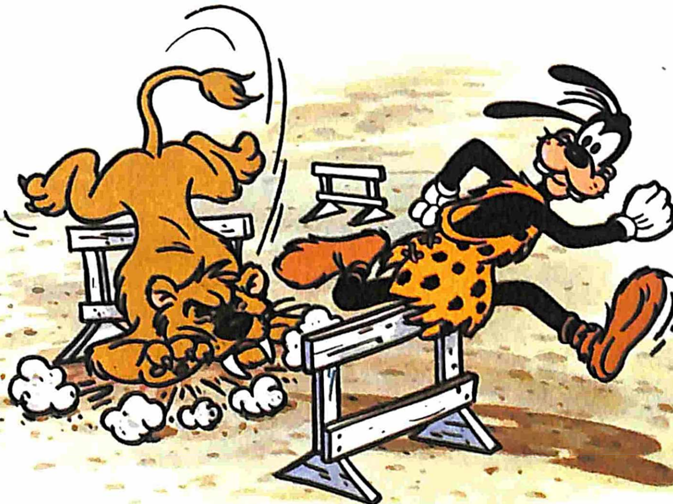
Atlas Okyanusu kıyısındaki kumsallar sevilen tatil yerleridir.





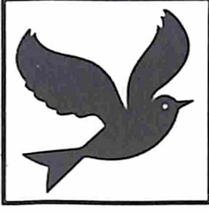
Atletizm koşma, atlama ya da bir nesneyi fırlatma yarışmalarını içeren spor dalıdır. Yarışmalara bireyler ve takımlar katılır Bu yarışmalar kapalı salonlarda ya da açık havada düzenlenir. Koşular için özel bir pist kullanılır, ama maraton ve kır koşusu gibi bazı yarışlar yollarda ya da kırlık alanlarda yapılır. Hız ve maraton koşuları, bayrak yarışları, engelli koşular, yürüyüş yarışları v.e kır koşuları başlıca türleridir. Yüksek atlama ve uzun atlama gibi yarışmalarda atlẹtler en yükseğe ya da en uzağa atlamaya çalışırlar; sırıkla ve üç adım atlama da bu gruba girer. Gülle, çekiç, cirit ve disk atma yarışmalarında amaç eldeki nesneyi en uzağa atmaktır.

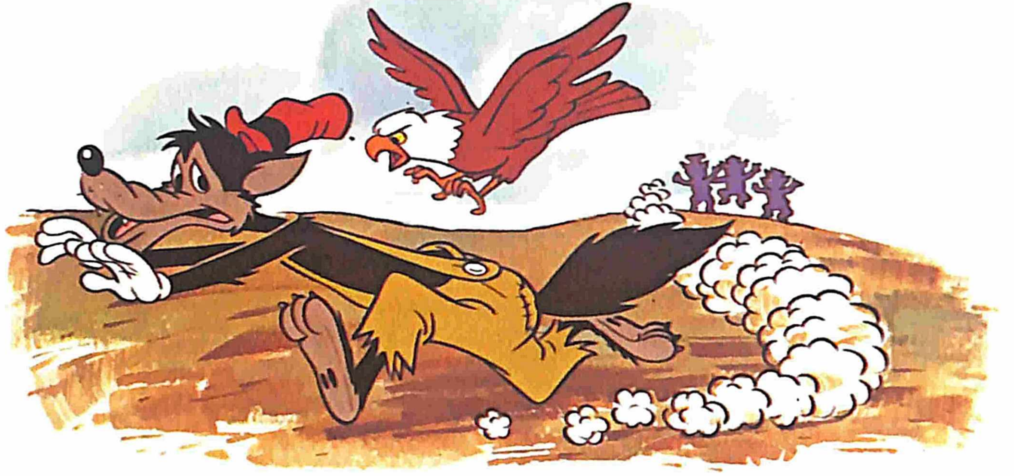
Olimpiyat Oyunları'nda atletizm önemli bir yer tutar. Yüksek atlamada atlet olabildiğince yükseğe sıçrayarak ince bir çıtanın üzerinden geçmeye çalışır. Bu yüksekliği geçmiş sayılması için çıtayı düşürmeden yere inmesi gerekir.



Engelli yarışlarda atletler hızlarını kesmeden koşarlarken, engellerin üzerinden atlamak zorundadırlar.

Atmaca



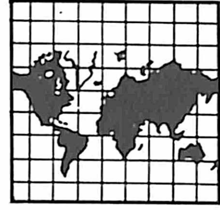


Atmacalar yırtıcı kuşlardır. Beslenmek için küçük hayvanları avlarlar. Kanatları kısa ve geniş, kuyrukları uzundur. Bu yüzden ormanda ustaca manevralar yapabilir, kısa sürede büyük hızlara erişebilirler. Atmacanın gagası gibi, güçlü pençeleri de keskin ve kıvrıktır. Gözleri son derece keskindir. Aynı anda hem önünü, hem de arkasını görebilir. Fare, sıçan, küçük kuş ve sürüngenleri avlar. Dişiler genellikle erkeklerden iridir. Çakır denen bir çeşit büyük atmacanın uzunluğu 60 santimetreyi aşabilir.

Atmacalar doğan, kartal, şahin ve çaylaklarla akrabadır.



Atmosfer

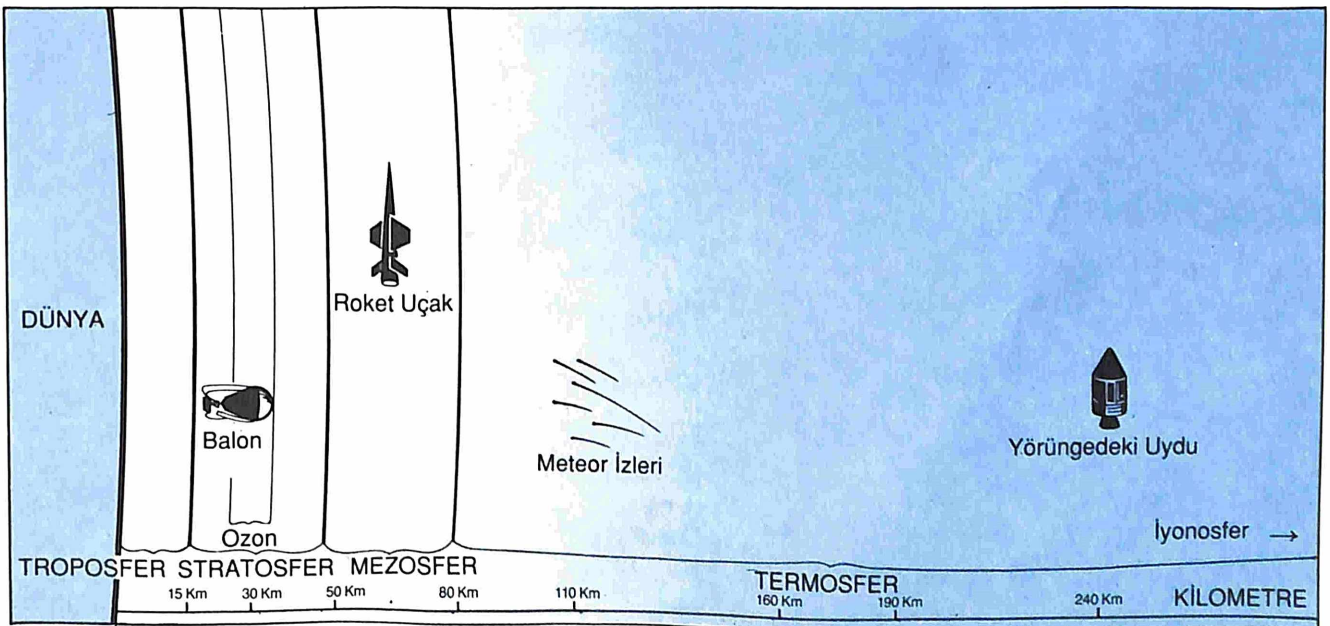


Dünyayı kuşatan havaya atmosfer denir. Atmosferde yaklaşık 20 çeşit gaz bulunur. Bunun neredeyse yüzde 80'i azot gazı, yüzde 20'si de oksijendir. Öbür gazların oranı çok düşüktür. Az miktardaki gazlardan karbon dioksit bitkilerin büyümesi için gereklidir. Atmosferde su da vardır, ama bu sıvı değil, su buharı ya da sis biçimindedir. Atmosferde ayrıca toz gibi katı maddeler de bulunur.

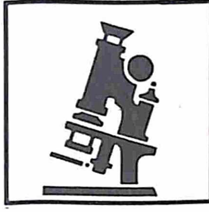
Atmosfer olmasaydı, dünyada insan yaşayamazdı. Yaşamak için soluk almamız, yani akciğerlerimize hava çekmemiz gerekir. Atmosfer ayrıca Güneş'in zararlı ışınlarının bize ulaşmasını önler. Bizi aşırı sıcaktan ve aşırı soğuktan korur.

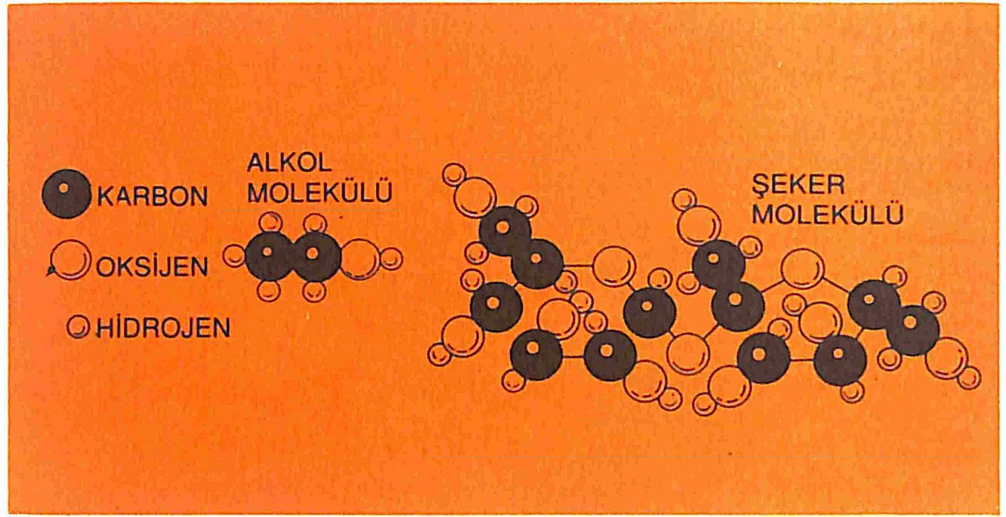
Aşağıda gösterildiği gibi atmosfer beş tabakadan oluşur. Dünyadaki hava değişmelerinin çoğu ilk tabaka olan troposferde gerçekleşir. İkinci tabaka stratosferdir. Bu tabaka hava akımlarının üzerindedir. Uçakları sarsmadığı için pilotlar stratosferde uçmayı severler. Stratosferde gökyüzünün rengi mor, hatta siyah olur. Yıldızlar hiç kaybolmaz, her zaman görünür.

Atmosfer beş ayrı tabakadan oluşur: Troposfer, stratosfer, mezosfer, termosfer ve iyonosfer.



Atom





Atomlar çeşitli biçimlerde birleşerek değişik molekülleri oluşturur.

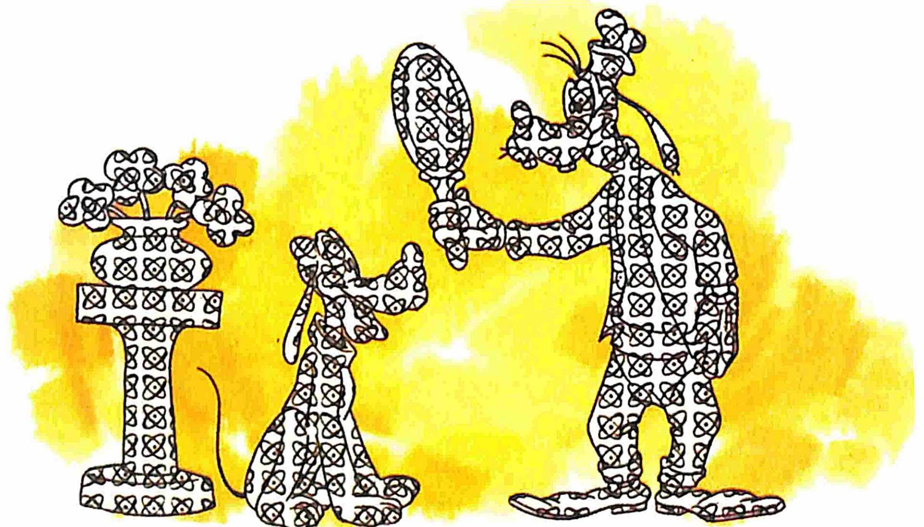
Dünyadaki her şey atomlardan oluşur. İnsan vücudunda milyarlarca atom vardır. Atomlar çok küçüktür. Ancak güçlü bir mikroskop altında görülebilirler.

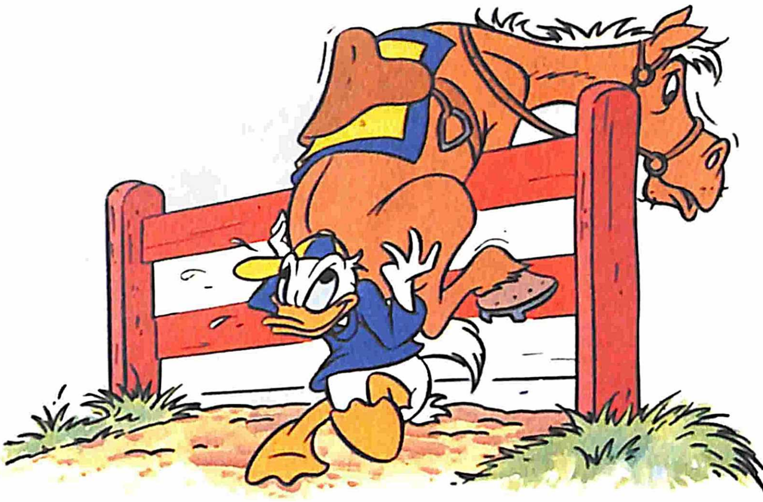
Birçok atom türü vardır. Bir tür atom başka tür atomlarla birleşince molekül oluşur. Moleküller ise maddeyi oluşturur. Yer kaplayan ve ağırlığı olan her şeye madde denir. Madde katı, sıvı ya da gaz biçiminde bulunur.

Atomlar yapıtaşları gibidir. Dünyada yaklaşık 100 değişik atom bulunur. Ama sayılamayacak kadar çok sayıda farklı madde vardır. Bunların hepsi bu 100 çeşit atomun değişik biçimlerde birleşmesi ile yapılmıştır.

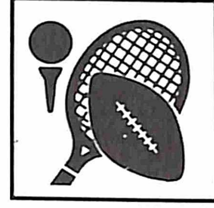
■ Bakınız *gaz; sıvı.*

Yeryüzündeki her şey atomlardan oluşmuştur.





At Yarışları



Konkurhipikte atlar çitleri ya da başka türden engelleri aşmak zorundadır.

At yarışı cokey adı verilen binicilerin sürdüğü atların yarıştığı bir spordur. Hızın ön planda olduğu bu spor günümüzdeki biçimiyle İngiltere'de ortaya çıktı. İlk at yarışını 1780'de Derby kontu düzenledi. Günümüzde pek çok ülkede at yarışları yapılır. Ödüllü olan bu yarışlarda insanlar kazanacağını umdukları atlar üzerine bahse tutuşur. Türkiye'de en önemli at yarışı 1927'de başlatılan Gazi Koşusu'dur.

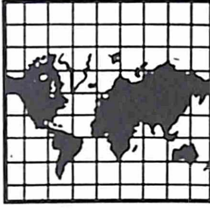
At ve binicisinin bir dizi engeli, belirli bir süre içinde aşmasını gerektiren yarışlar ise konkurhipik olarak adlandırılır. Burada hızdan çok, engel atlama becerisi önemlidir.

Yarış atları özel olarak yetiştirilir. Yarışacak atların soyuna büyük önem verilir. En ünlü yarış atları safkan İngiliz atları ile Arap atlarıdır.



Çekişmeli bir yarışta cokeyin becerisi hangi atın kazanacağını belirleyebilir.

Avrupa





1. ESTONYA
2. LETONYA
3. LİTVANYA
4. RUSYA FEDERASYONU
5. HOLLANDA
6. BELÇİKA
7. LÜKSEMBURG
8. LIECHTENSTEIN
9. İSVİÇRE
10. ANDORRA
11. MONAKO
12. SAN MARINO
13. SLOVENYA
14. HIRVATİSTAN
15. BOSNA-HERSEK
16. YUGOSLAVYA
17. MOLDAVA
18. MAKEDONYA
19. MALTA

Avrupa dünyadaki yedi kıtadan biridir. Kapladığı alan 10,6 milyon kilometrekaredir. Üzerinde 700 milyona yakın insan yaşar ve 40'tan fazla ülke yer alır. Bunlardan Rusya dünyanın en büyük ülkesidir. Ama Rusya'nın yarısı Avrupa'da, yarısı Asya'dadır. Türkiye'nin Trakya bölümü de Avrupa kıtasındadır.

Avrupa'nın kuzeyinde Kuzey Buz Denizi, güneyinde Akdeniz vardır. Batı kıyısında Atlas Okyanusu uzanır. Doğu sınırını



Venedik'teki gondollar Avrupalılar'ın kullandığı ulaşım araçlarından yalnızca biridir. Avrupa ülkeleri arasında modern taşıtlarla yolculuk edilir. Bu ülkeler birbirine hava, kara ve demir yollarıyla bağlıdır.

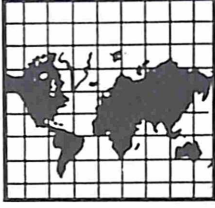
Rusya'daki Ural Dağları oluşturur. Avrupa'da Fransızca, Almanca, İspanyolca, İtalyanca, Rusça, Yunanca gibi 30 ayrı dil konuşulur. Avrupalılar'ın büyük çoğunluğu Hıristiyan'dır.

Avrupa'da modern sanayi ve fabrikalar 18. yüzyılda kurulmaya başladı. Bazı Avrupa ulkeleri ürünlerini dünyanın öbür ülkelerine satarak çok zengin oldu. Batı uygarlığı da Avrupa'da doğdu. Fransa'da Paris'teki Louvre ve İspanya'da Madrid'deki Prado gibi müzelerde çok değerli sanat yapıtları bulunmaktadır. Mimarlık başyapıtları arasında Eski Yunan ve Roma tapınakları, ortaçağdan kalma kilise ve katedraller yer alır. Michelangelo, Rembrandt, Cézanne, Van Gogh ve Picasso gibi dünyanın en ünlü ressamlarının birçoğu Avrupalı'dır. Beethoven ve Mozart gibi besteciler, Shakespeare, Dostoyevski ve Balzac gibi yazarlar da Avrupa'da yetişmiştir.

I. Dünya Savaşı (1914-1918) ve II. Dünya Savaşı (1939-1945) sırasında Avrupa'nın pek çok yeri büyük yıkıma uğradı. Ama sonradan kentler ve fabrikalar yeniden yapıldı. Günümüzde Avrupa büyük bir sanayi ve kültür merkezidir.

■ Bakınız *Almanya; Avusturya; Balkanlar; Belçika; Doğu Avrupa; Fransa; Hollanda; İngiltere; İskandinavya; İspanya; İsviçre; İtalya; Portekiz.*

Avustralya



Avustralya dünyanın en küçük kıtasıdır. Tümüyle Ekvator'un güneyinde, Hint Okyanusu ile Büyük Okyanus arasında yer alır. Adı da, Latince'de "güney toprakları" anlamındaki iki sözcükten gelir. Alanı 7.662.300 kilometrekaredir. Avustralya'da yaklaşık 17 milyon kişi yaşar.

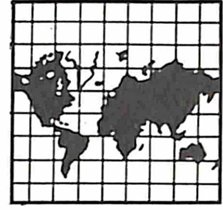
Avustralya'ya ilk beyazlar 1788'de geldi. Bunlar İngiltere'den gönderilen suçlulardı. Daha sonra kıtaya beyaz göçmenler yerleştiler. Beyazlardan önce burada Avustralya Yerlileri yaşıyorlardı. Avustralyalılar İngilizce konuşurlar. Halkın büyük çoğunluğu kıyılara yakın yerlerde yaşar. Ülkenin iç kesimleri çok kurak olduğu için burada insan azdır.

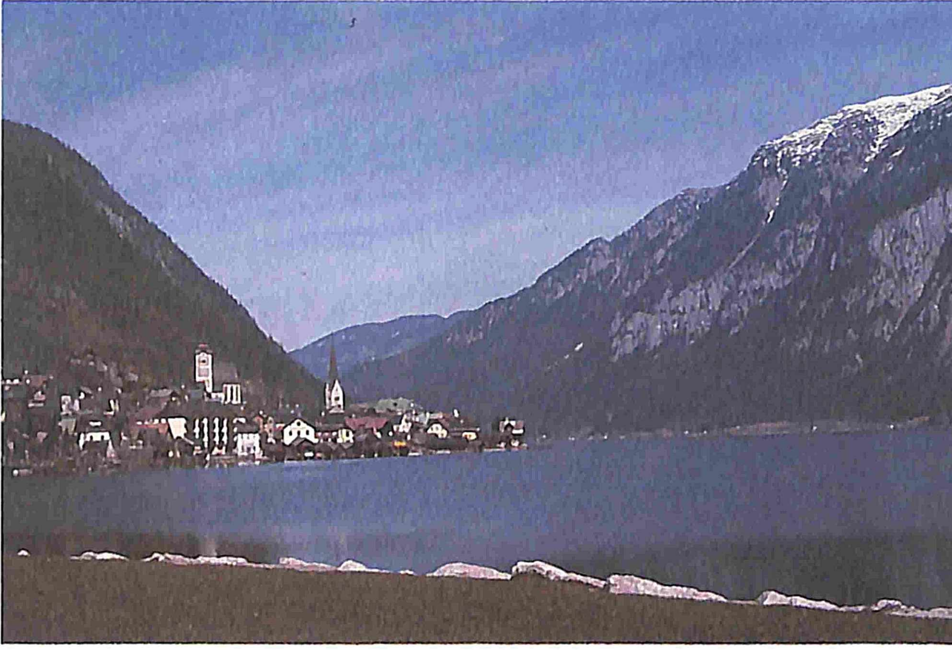
Dünyada en çok koyun Avustralya'da beslenir. Yün ülkenin başlıca zenginlik kaynaklarından biridir. Öbür önemli ürünleri et ve buğdayla muz ve ananas gibi tropik meyvelerdir. Avustralya'da petrol, altın, gümüş ve elmas yatakları vardır.

Avustralya'ya özgü hayvanlar arasında kanguru, ayıya benzeyen koala ve yumurtlayan bir memeli olan ornitorenk sayılabilir.

Avustralya'nın her yanında büyük koyun çiftliklerine rastlanır.







Avusturya'daki Hallstatt'ta yapılan arkeoloji araştırmalarında Demir Çağı'na ait birçok eşya bulunmuştur.

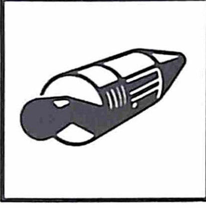
Avusturya Orta Avrupa'da, denize kıyısı bulunmayan, küçük bir ülkedir. Cumhuriyetle yönetilen Avusturya'nın başkenti Viyana'dır. Nüfusu yaklaşık 7,5 milyondur. Halkı Almanca konuşur.

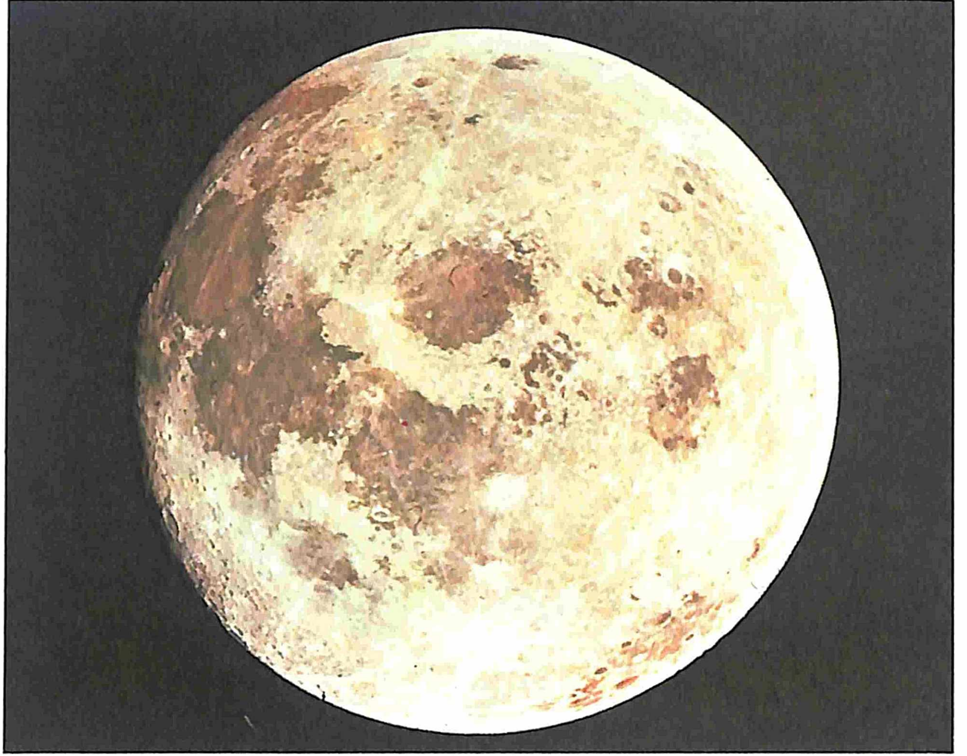
Avusturya eskiden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun parçasıydı. 1918'de imparatorluk parçalandı ve bağımsız Avusturya devleti kuruldu. Avusturya 1938'den II. Dünya Savaşı'nın sonuna değin Alman işgali altında kaldı.

Avusturya doğal güzelliklerle doludur. Alp Dağları'nın doğu ucu sınırları içinde kalır. Turizm en önemli gelir kaynaklarından biridir. Güzel manzaralı Alp Dağları'ndaki kayak merkezlerine her yıl pek çok turist gelir. Avusturya ekonomisinde kereste ve kâğıt üretimi de önemlidir.

Avusturyalılar özellikle müzik alanında dünya kültürüne önemli katkılarda bulunmuşlardır. Wolfgang Amadeus Mozart, Franz Schubert, Johann Strauss ve Joseph Haydn dünyaca ünlü Avusturyalı bestecilerdir.

Ay





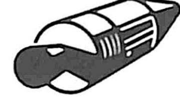
Ay'ın kendi ışığı yoktur; Güneş'in ışığıyla aydınlanır. Yüzeyi kraterlerle, derin vadilerle ve geniş düzlüklerle doludur. Bu düzlüklere "deniz" denir, ama Ay'ın yüzeyinde hiç su yoktur.

Ay Dünya'nın çevresinde dönen büyük, doğal bir uydudur. Çapı 3.476 kilometre, Dünya'dan ortalama uzaklığı 384 bin kilometredir. Dünya'nın çevresinde dönerken oval biçimli bir yörünge izler. Bu yolculuğunu 29,5 günde tamamlar. Kendi ekseni çevresindeki dönüşü de 29,5 gün alır. Bu yüzden Dünya'dan Ay'ın hep aynı yüzü görünür. Parlak yüzünün değişen görünümlerine evre denir. Ayın dört evresi vardır: Hilal biçimindeki yeniay, ilkdördün, dolunay ve sondördün.



Ay'ın kütleçekimi Dünya'daki denizlerde kabarıp alçalmalara neden olur. Buna gelgit olayı denir.

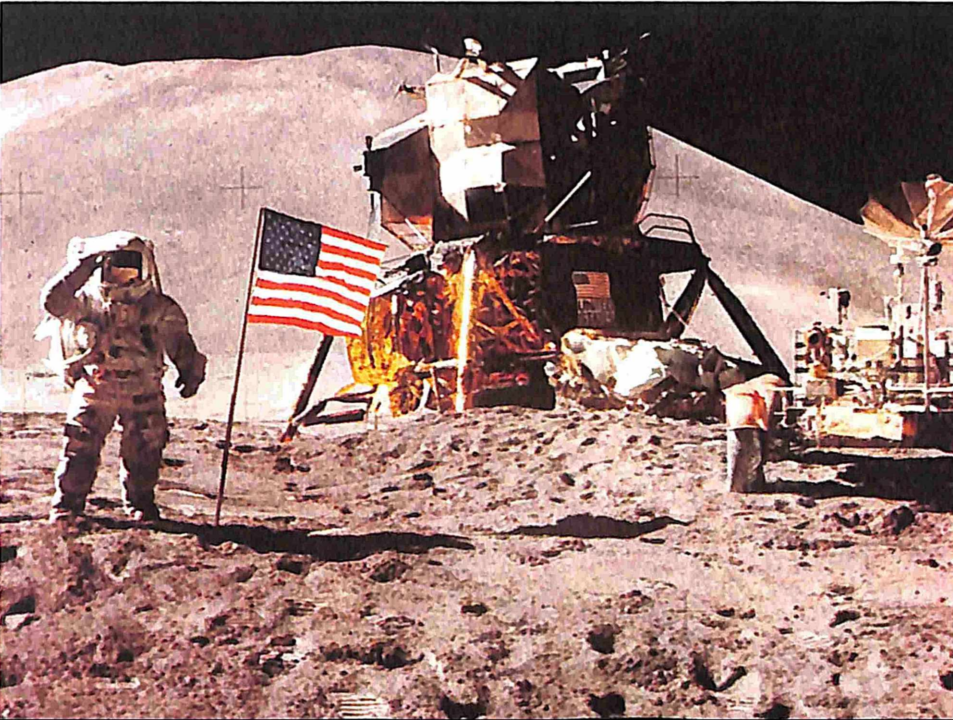
Ay Araştırmaları



Ay araştırmaları çok eski zamanlarda başladı. İlkçağ astronomları Ay ve Güneş tutulmalarını ve Ay'ın evrelerini izlediler. 17. yüzyılda Ay'ı incelemek için ilk kez teleskop kullanıldı. Daha güçlü teleskoplar yapıldıkça astronomların Ay'ın yüzey şekillerine ilişkin bilgileri de arttı. Isaac Newton gibi bilim adamları Ay'ın hareketlerini ve özelliklerini açıklayan çalışmalar yaptılar.

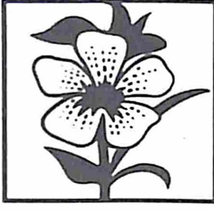
Ay'ın gerçek anlamda keşfi ise uzay çağı ile başladı. Sovyetler Birliği'nin 1959'da gönderdiği Luna 2 adlı uzay aracı Ay'ın 6 bin kilometre yakınından geçti. 1964'te Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Ranger 7 adlı uydusu Ay'ın yakından çekilmiş ilk fotoğraflarını gönderdi. Daha sonra Ay'a inen Rus ve Amerikan uzay araçları Dünya'ya yeni bilgiler iletti. Temmuz 1969'da ilk kez ABD'li iki astronot Ay'da yürüdü. Dünya'ya Ay taşlarından örnekler getirdiler; Ay'ın yüzeyine deney aletleri yerleştirdiler. Ay'ın titreşimleri ölçüldü; içinin henüz sıcak ve yumuşak olduğu anlaşıldı.

■ Bakınız *astronomi*.



Ay'da insanlar özel giysiler giymek zorundadırlar. Hiçbir ses duyamazlar, çünkü sesin oluşması için hava gerekir ve Ay'da hava yoktur.

Ayçiçeği



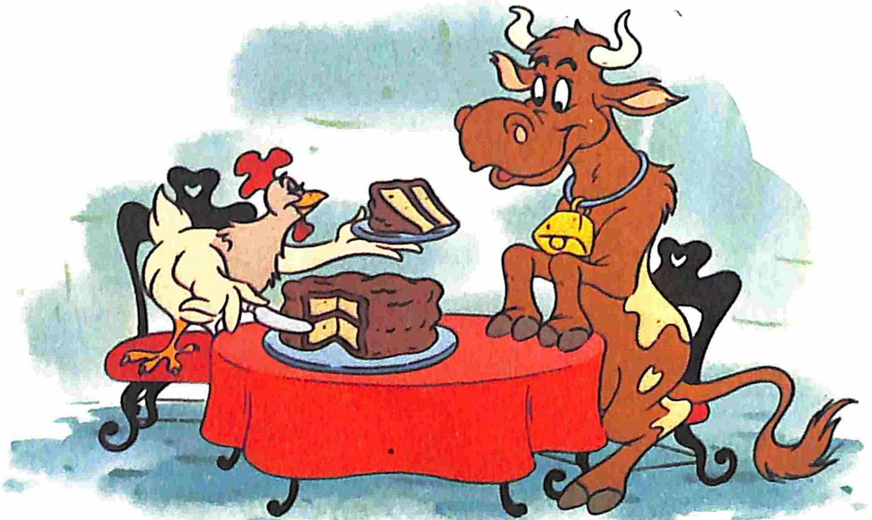


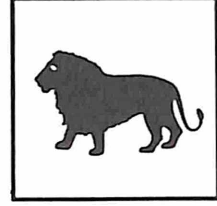
Ayçiçekleri dünyanın pek çok yerinde tarlalarda yetiştirilir. Çiçekleri dev boyutlu sarı papatyalara benzer.

Ayçiçekleri ince gövdeli ve kocaman çiçekli bitkilerdir. Yüzlerini sürekli güneşe çevirirler. Anayurtları Meksika ve Peru'dur. Ama yağlı tohumları için dünyanın her yerinde ayçiçeği yetiştirilir. Ayçiçeğinin boyu bazen 5 metreyi, çiçeğinin çapı ise 50 santimetreyi bulur.

Ayçiçeğinin tohumları yağ açısından zengindir. İnsanların çekirdek gibi yediği bu tohumlarla hayvanlar ve kuşlar da beslenir. Tohumlarının ezilmesiyle elde edilen yağ, salata yağı olarak ve margarin yapımında kullanılır. Ayrıca, çeşitli gıda maddelerine katılır. Ayçiçeğinin doğada yetişen birçok yabanıl türü vardır.

Sığır ve kümes hayvanları için ayçiçeği tohumundan yem yapılır.





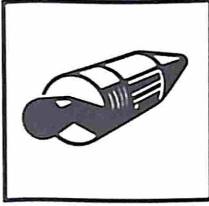
Ayılar iri ve ağır gövdeli hayvanlardır. Kocaman dişleri, güçlü pençeleri ve sivri tırnakları vardır. Postları siyah, kahverengi, boz ya da beyaz olabilir. En küçükleri 30-40 kilogram ağırlığındaki Malaya ayısıdır. Türkiye'de rastlanan Avrasya boz ayısının boyu 2,20 metre, ağırlığı 250 kilogram olabilir. Alaska'nın iri boz ayıları ise daha da büyüktür.

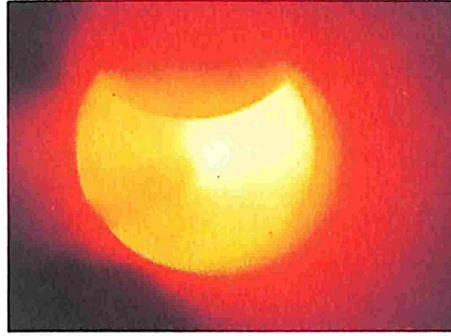
Ayılar dört ayakları üstünde yürür, ama arka ayakları üstüne kalkabilir. Hantal görünüşlerine karşın, hemen hepsi ağaçlara tırmanabilir. Kızgın ya da yaralı bir ayı çok hızlı koşabilir ve insana saldırabilir. Ayılar hem hayvansal, hem de bitkisel maddeler yer. Balık ve meyveyi çok severler. Beslenmek için domuz, sığır ve koyunları öldürebilirler. Bal ve böcek de yerler. Ayılar mağaralarda, içi boşalmış ağaç kütüklerinde ve sık çalılar arasında barınır. Çiftleşme mevsimi dışında yalnız yaşar, kış aylarını uyuklayarak geçirirler. Bu uzun dinlenme dönemine kış uykusu denir. Ayı yavruları ilkbaharda doğar ve yaklaşık iki yıl annelerinin yanında kalır. Boz ayı, kara ayı ve kutup ayısı en iyi bilinen ayı türleridir.

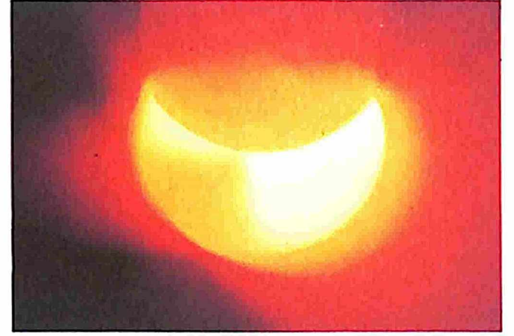


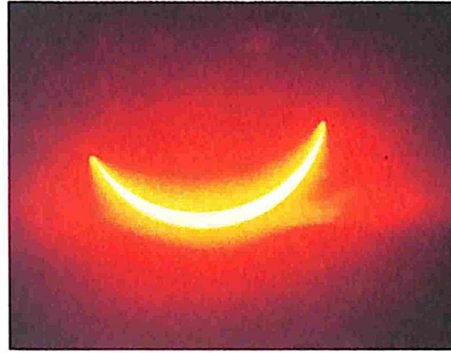
Ayılar genellikle balta girmemiş ormanlarda, sarp dağlık yörelerde ve avcılara karşı korundukları doğal parklarda yaşar.

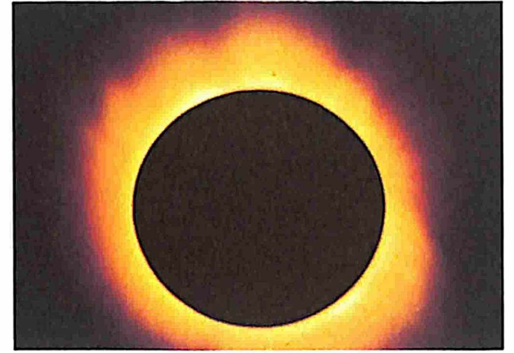
Ay ve Güneş Tutulması









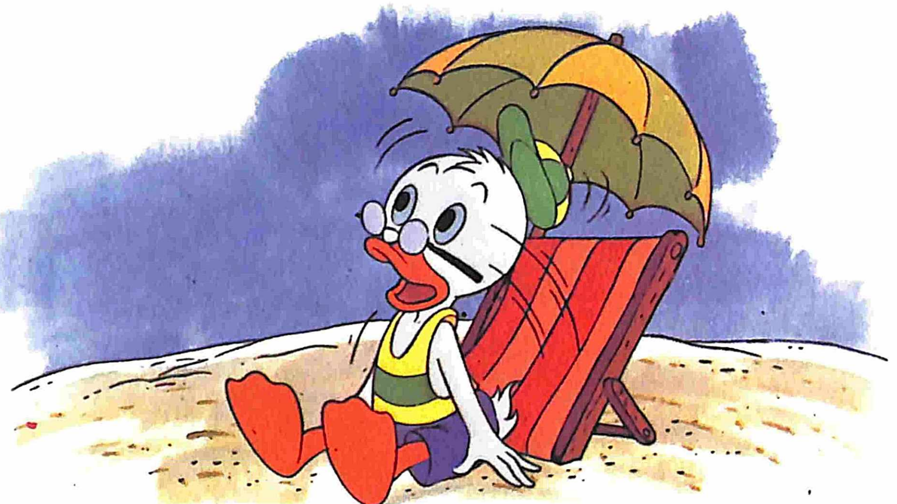


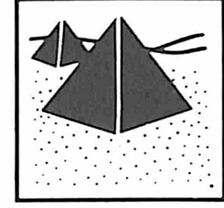
Güneş tutulması sırasında Güneş'e bakmak çok sakıncalıdır. Güneş ışınları gözleri yakabilir.

Bir gökcisminin geçici olarak karanlıkta kalmasına tutulma denir. Ay tutulması, Dünya'nın hareketi sırasında Güneş'le Ay arasına girmesi yüzünden olur. Bu durumda Ay'ın üzerine Güneş'in ışınları yerine Dünya'nın gölgesi düşer ve Ay karanlıkta kalır. Ay tutulması 2 saatten fazla sürebilir.

Güneş tutulmasında ise Ay, Dünya ile Güneş'in arasına girer. Böylece Güneş ışınlarının Dünya'ya gelmesini engeller. Buna Güneş tutulması denir. Tam Güneş tutulmasında, Ay'ın çevresinde yalnızca parlak bir halka görülür.

Tam Güneş tutulmasında gökyüzü kararır. Bu, birkaç saniyeden 7,5 dakikaya kadar sürebilir.



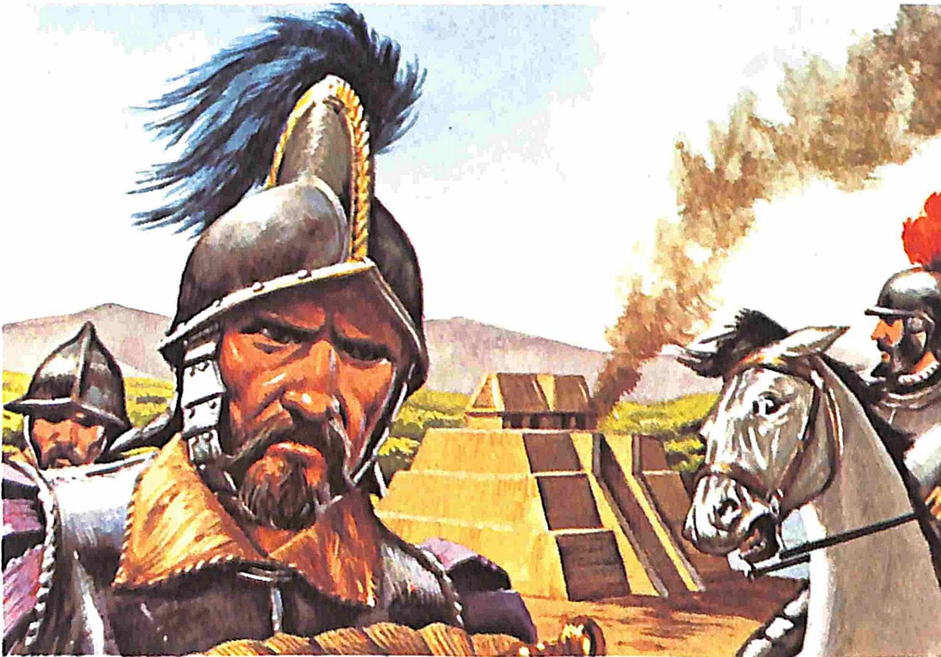


Avrupalılar Kuzey ve Güney Amerika'yı keşfetmeden önce yüzyıllardır burada yaşayan yerli halklar vardı. Bunlardan Aztekler, bugünkü Meksika'nın bulunduğu bölgeye yerleşmişlerdi. Aztek İmparatorluğu'nun 200 bin kilometrekareye yaklaşan topraklarında 6 milyon kişi yaşıyordu.

Aztek uygarlığı birçok bakımdan çok gelişmişti. Yasalar yapmış, örgütlü bir devlet kurmuşlardı. Okulları ve Eski Mısır'daki piramitlere benzeyen büyük tapınakları vardı. Ayrıca, bir takvim bularak zamanın kaydını tutmuşlardı. Aztekler'in İspanyollar Meksika'ya gelmeden en az 150 yıl önce kurduğu görkemli kentin yerinde bugün México kenti vardır.

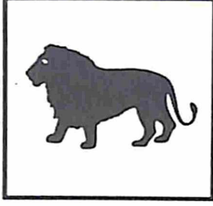
Aztekler imparatorluklarını korumak için komşularıyla birçok kez savaştılar. Hernando Cortés'in önderliğindeki İspanyollar 1519'da Meksika'ya gelince onlarla da savaştılar, ama yenik düştüler. Aztek Kralı Montezuma savaşta öldü. Savaşı kazanan İspanyollar Aztek topraklarını ele geçirdiler.

■ Bakınız *eski uygarlıklar*.



Aztek uygarlığı Cortés'in önderliğindeki İspanyollar tarafından yıkıldı.

Babun



Babunlar Afrika'da ve Arabistan'da yaşayan iri maymunlardır. Birbirinden az çok farklı beş babun türü vardır. En irileri 40 kilogram ağırlığında ve 115 santimetre boyundadır.

Babunun yüzü köpeği andırır. Burnu dar ve uzundur. Erkeklerde dişler çok iridir; 5 santimetre uzunluğa erişebilir. Dişlerini yalnız beslenirken değil, dövüşürken de kullanırlar. Babunlar dört ayak üstünde yürür. Ön ve arka bacakları yaklaşık aynı boydadır. Kuyrukları vardır, ama bunlar ağaçlarda dolaşan maymunlarınki gibi sarılıcı kuyruklar değildir.

Babunlar sürüler halinde yaşar. Sürüdeki maymun sayısı 10 ile 200 arasında değişir. Sürüyü genellikle iri ve güçlü bir erkek babun yönetir; dövüşerek dışarıdan gelen birçok saldırıyı püskürtür. Babunlar kendilerinden iri bazı hayvanları ürkütüp kaçırabilir.

Babunlar böcek, meyve, ot, yaprak ve yumurtayla beslenir. Bazen yiyeceklerini, tüylü yüzlerinde bir çeşit cep oluşturan geniş avurt keselerinde taşırlar. Yavrular yeni doğduklarında annelerinin postuna sıkıca tutunarak dolaşır. Biraz gelişince annelerinin sırtına binerler.

Babunlar gündüz saatlerinde geniş, çayırlık düzlüklerde dolaşır. Akşam olunca uykuya çekilirler.



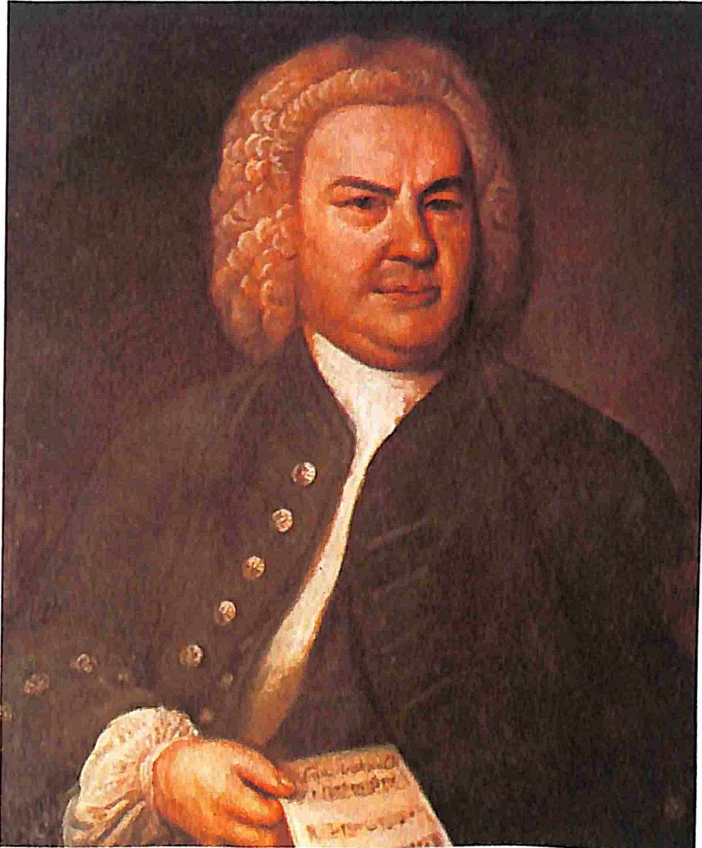
Bach, Johann Sebastian



Ünlü Alman besteci Johann Sebastian Bach (1685-1750) bireylerinin çoğu müzikle uğraşan bir ailenin oğluydu. On yaşında yetim kaldı. Ona ağabeyi baktı; org ve klavsen çalmayı öğretti. Daha sonra Bach beste yapmayı ve keman çalmayı da öğrendi. İnsan sesi ve çalgılar için ilk parçasını 19 yaşında besteledi. Ağırbaşlı ve dindardı. İki evliliğinden olan 20 çocuğunu yetiştirebilmek için müzik dersleri verdi. Daha sonra bazı Alman prenslerinin sarayında müzik yönetmeni olarak çalıştı. Bu dönemde durmadan beste yaptı.

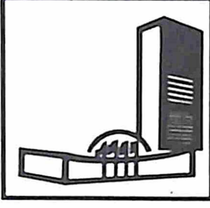
Bach 500'den fazla parça besteledi. Ama incelikli ve yaratıcı müziği yaşarken anlaşılamadı. Çünkü Bach zamanının müzik anlayışının çok ilerisindeydi. Günümüzde ise gelmiş geçmiş en büyük bestecilerden biri olarak kabul edilir.

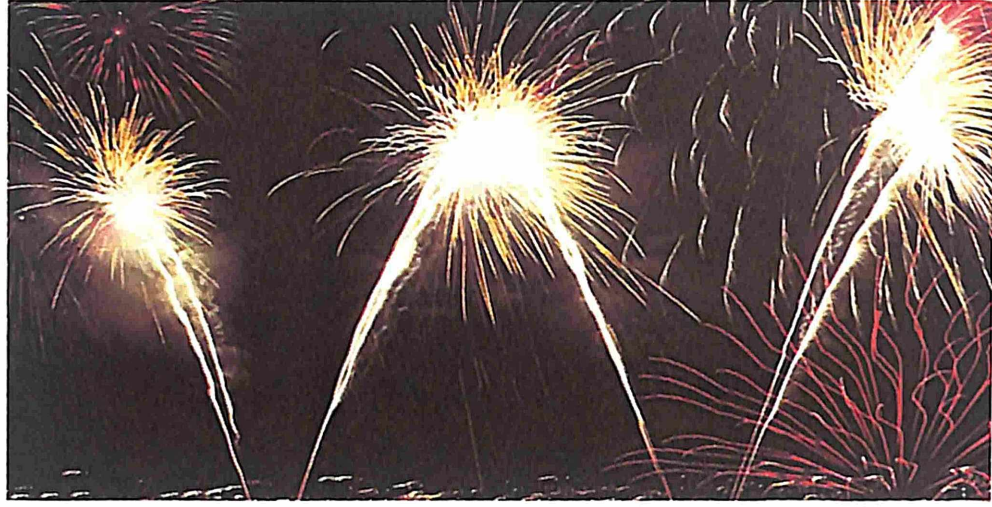
■ Bakınız *müzik*.



Bach ortaçağ geleneğinden ayrılarak müzikte yeni bir çağ başlatmıştır.

Bağımsızlık





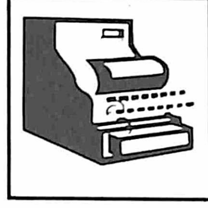
Bağımsızlığını kazanan ülkeler bağımsızlık gününü törenler, şenlikler ve havai fişeklerle kutlar.

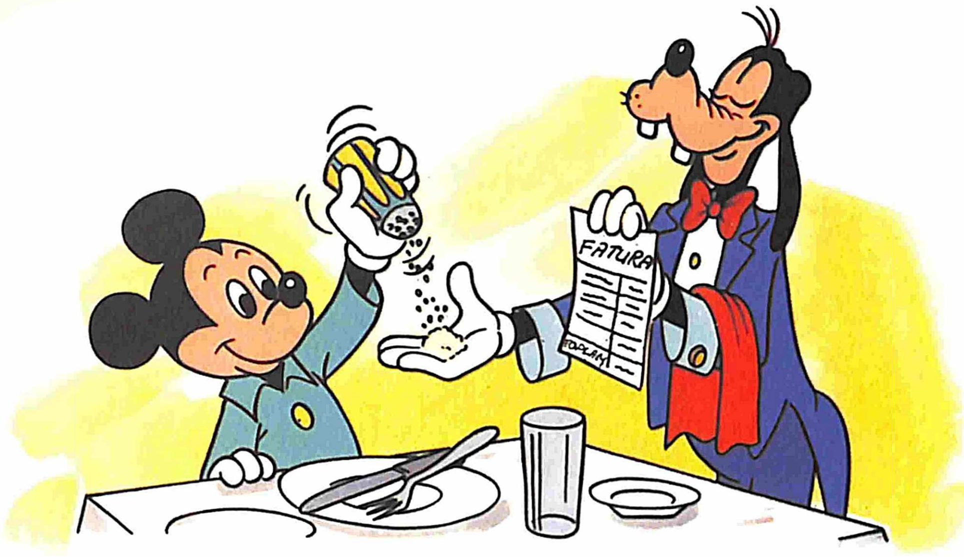
Bağımsızlık başkalarının egemenliğinde ya da yönetiminde olmadan özgür yaşamaktır. Tarihte birçok ülke bir başka ülkenin yönetiminde kalmıştır. 16. yüzyıldan sonra Avrupalılar Amerika, Asya ve Afrika'da sömürge yönetimleri kurdular. Buralarda yaşayan halkların çoğu yeniden bağımsızlıklarına kavuşmak için bu yabancı yönetimlere karşı savaşmak zorunda kaldı. Örneğin Cezayir uzun bir mücadeleden sonra Fransa'dan bağımsızlığını kazandı. İngiltere de Hindistan'ın bağımsızlığını, Mohandas Gandhi önderliğindeki uzun özgürlük mücadelesi sonunda tanıdı.



George Washington önderliğindeki 13 Amerikan kolonisi İngiltere'ye karşı verdikleri bağımsızlık savaşını 1783'te kazandı.

Baharat





Baharat yemeklere koku ve tat vermek için kullanılır. Kokulu bitkilerin tohumlarından ya da yaprak ve kök gibi bölümlerinden elde edilir. Örneğin zencefil bir kök, tarçın ise bir ağacın kurutulmuş kabuğudur.

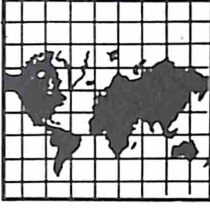
Eskiden baharat denince, Doğu ülkelerinden gelen karabiber, tarçın, zencefil gibi şeyler anlaşılırdı. Çok önceleri insanlar baharatı dinsel törenlerde tütsü yerine kullanırlardı. Baharattan parfüm ve ilaç yapar, mumyalama işinde yararlanırlardı. Günümüzde yemeklere tat veren tüm kokulu bitkilere baharat denir.

■ Bakınız *kokulu otlar*.

Eski zamanlarda baharat çok pahalıya satılırdı. Onları satın almaya yalnız kralların ve soyluların gücü yeterdi.



Baharat yemeklere tat verir. Günümüzde bazı ilaçların tadını, sabun ve parfümlerin kokusunu güzelleştirmek için de baharat kullanılır.



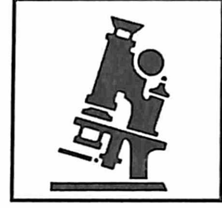


Amerika Birleşik Devletleri dünyanın en çok bakır üreten ülkesidir.

Bakır yeryüzündeki en önemli metallerden biridir. Hem dayanıklıdır, hem de biçim verilmesi kolaydır. Demir gibi paslanmaz. Kızılımsı bir rengi vardır. İyice parlatılabilir. Gümüş dışındaki bütün öteki metallerden daha üstün bir elektrik ileticisidir.

Bakır günümüzden 8 bin yıl önce keşfedildi. Eski çağlarda insanlar bakırdan silah, alet, kap kacak, süs eşyası ve takı yaparlardı. Günümüzde bakır en çok, iyi bir elektrik iletkeni olarak önem taşır. Telefon kablolarında, elektrik motorlarında ve elektrikli aygıtlarda kullanılır.

Bakır yataklarına dünyanın pek çok yerinde rastlanır. Ama en zengin bakır madenleri Amerika Birleşik Devletleri, Şili, Kazakistan, Kanada, Zambia ve Zaire'dedir. Türkiye'de Artvin'in Murgul ve Diyarbakır'ın Ergani ilçelerinde önemli bakır madenleri vardır. Bakır genellikle kükürt gibi başka maddelerle bir arada bulunur. Saf bakır elde etmek için bunun arıtılması gerekir.

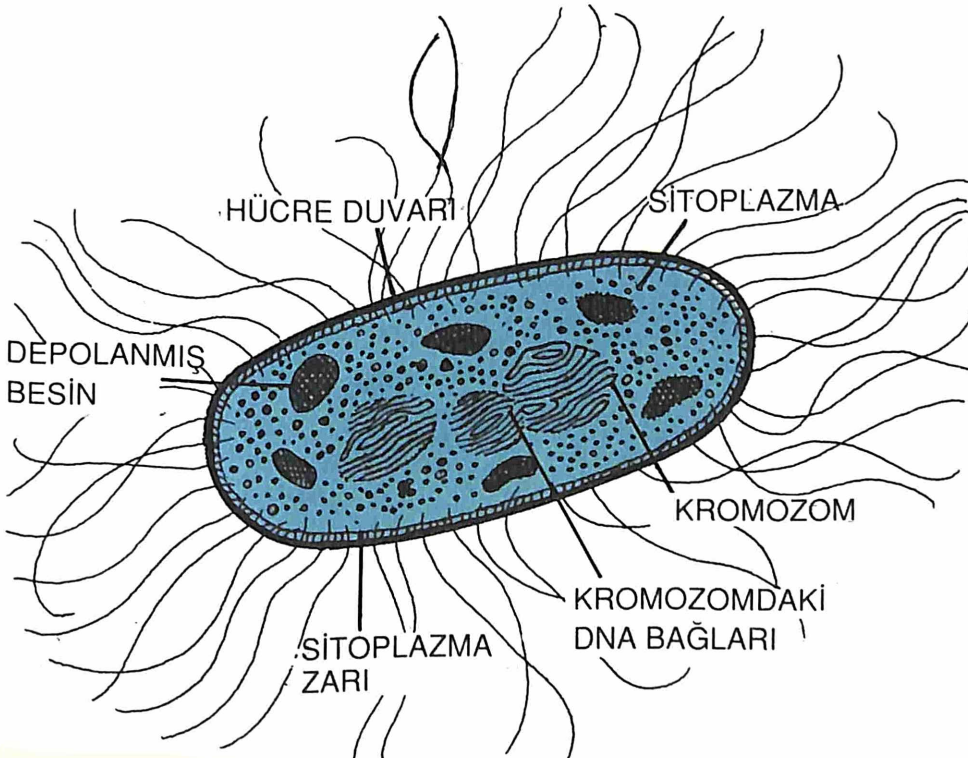


Bakteriler dünyanın en küçük canlılarındandır. Ancak mikroskopla görülebilirler. Binlercesi bir nokta kadar yer kaplar. Bakterilerin hem bitkilere, hem de hayvanlara benzeyen özellikleri vardır.

Bilinen 2 bini aşkın bakteri türü vardır. Bunlar havada, suda, toprakta ve hatta vücudumuzda bulunur. Bakteriler sürekli ikiye bölünerek çok hızlı çoğalır. Bir bakteri altı saatte 1 milyar bakteri üretebilir.

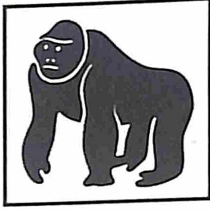
Bakterilerin çoğu yararlıdır. Topraktaki bakteriler ölmüş hayvan ve bitkilerin çürümesine yol açar. Böylece zenginleşen toprakta yeni bitkiler büyür. Bakteriler sütü yoğurda ve peynire dönüştürür. Ama bazısı yiyecekleri bozar. Bu yüzden süt kaynatılır ya da pastörize edilir.

Zararlı bakterilere mikrop da denir. Bunlar tifo, kolera, verem, zatürree gibi hastalıklara yol açar. Bu bakterileri öldürmek için doktor hastaya penisilin gibi, antibiyotik denen ilaçlar verir.



Her bakteri tek bir hücreden yapılmıştır. Bazı bakterilerin ipliksi uzantıları vardır. Bu uzantılar bakterinin hareket etmesini kolaylaştırır.

Bal



Balarılarının ürettiği bal, tatlı ve yapışkan bir besindir. Sıcak aylarda işçi arılar çiçekten çiçeğe uçar; uzun, hortum gibi dilleriyle bu çiçeklerden balözü toplar. Her gün binlerce çiçeğe konar ve kilometrelerce yol giderler. Bir yerdeki çiçeklerde çok balözü bulunduğunu keşfeden balarısı, kovanına döner. Balözünün yerini öteki arılara bildirmek için havada şekiller çizerek özel bir dans yapar.

Balarıları balözünü "bal kursağı" denen bir kesede kovana taşır. Bir balarısı kendi ağırlığının yarısı kadar balözü taşıyabilir. Kovana gelen balarıları balözünü balmumundan hazırladıkları petek gözlerine boşaltır. Balözü zamanla koyulaşarak bala dönüşür. İyice koyulaşınca arılar petek gözlerinin ağzını gene balmumuyla örter.

Arıların besini olan balı insanlar da çok sever. Bal çok eski zamanlardan beri aranan bir yiyecek olmuştur.

■ Bakınız *arı*.



Balarıları çok çalışır. 500 gram bal elde etmek için 600 kadar arının 2,5 milyon çiçeğe konması gerekir.



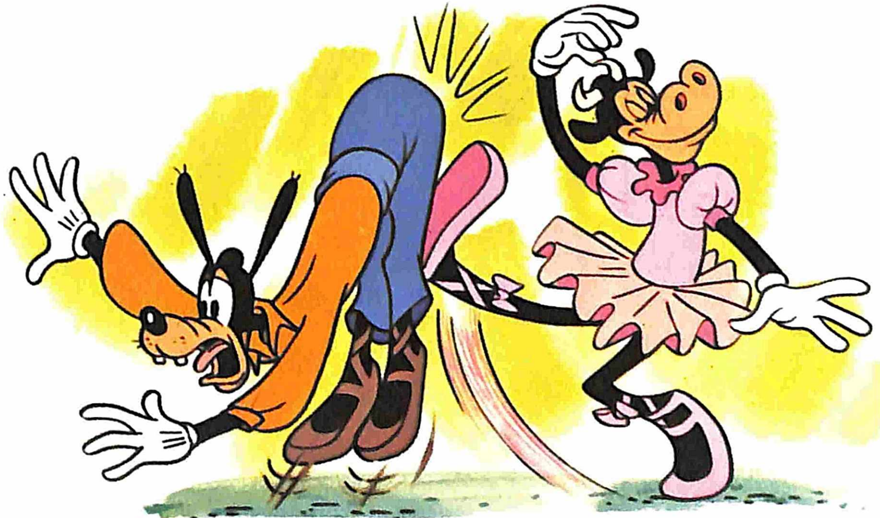


Bale dansçıları çoğu zaman parmak uçlarında dans ederler.

Bale bir tür klasik danstır. Bir öykünün müzik eşliğinde, dansla anlatımıdır. 15. yüzyılda İtalya'da ortaya çıkmıştır.

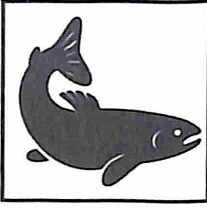
Bale toplulukları bir koreografla çalışır. Koreograf dansçıların hareketlerini ve adımlarını, yani sahnede nasıl dans edeceklerini tasarlar. Düşündüklerini uygulamak için dansçıları düzenli olarak çalıştırır. Bazı balelerin müziği özel olarak bestelenir. Bazen de eski bir müzik parçası yeni bir koreografiyle, yani yeni hareket ve adımlarla sahnelenir.

■ Bakınız *dans*.



Klasik balede beş temel duruş vardır. Zamanla bunlara yeni adım ve hareketler eklenmiştir.

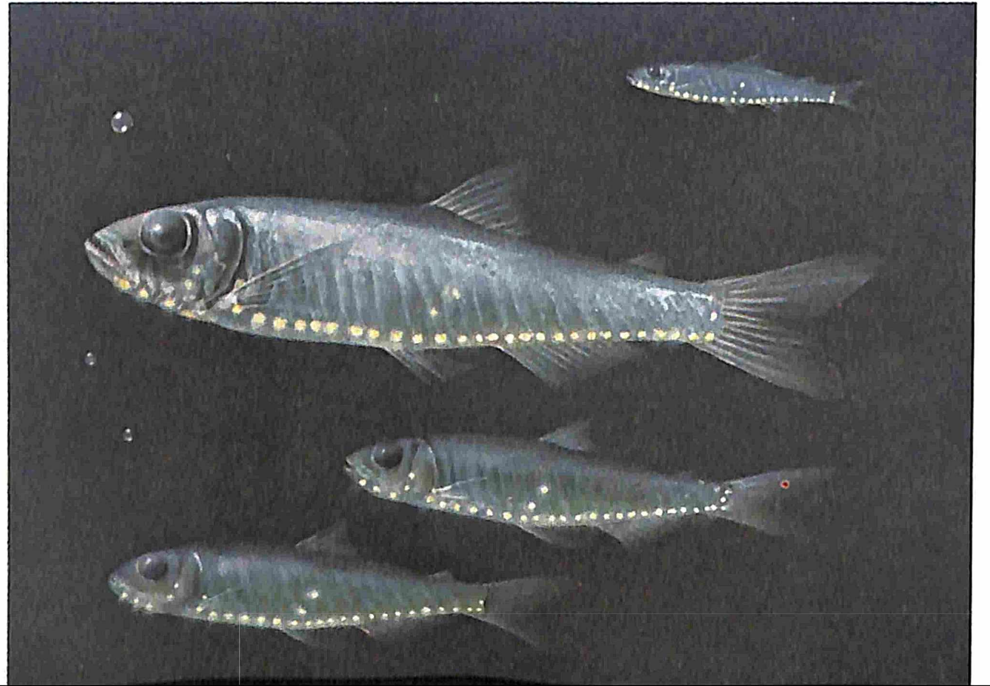
Balık



Balıklar suda yaşayan hayvanlardır. Soğukkanlıdırlar, yani vücutları, içinde yüzdükleri suyla yaklaşık aynı sıcaklıktadır. Dünyada 20 bini aşkın balık türü vardır. Bunlar göl ve ırmak gibi tatlı sularda, deniz ve okyanus gibi tuzlu sularda yaşar. Bir süre tatlı, bir süre tuzlu sularda yaşayanları da vardır. Bazıları ise hep aynı nitelikteki sularda kalır. Dünyada bütün amfibyum, sürüngen, kuş ve memeli toplamından daha çok balık vardır.

Balıklar esnek gövdelerini dalgalandırıp kuyruklarını sallayarak yüzer. Yüzgeçlerini dengede kalmak, yön değiştirmek, yavaşlamak ve durmak için kullanırlar. Genellikle sürü halinde dolaşırlar. Çoğunun vücudu pullarla örtülüdür. Pullar balığı zırh gibi korur. Balıkların sudan oksijen almasına yarayan solunum organına solungaç denir. Bazıları derilerinden de solunum yapar. Pek az balık türü akciğerlidir.

Balıklar başka balıkları, salyangoz ve yengeç gibi su hayvanlarını yer. Su bitkileriyle de beslenirler. Üremek için pek çoğu uzak yerlere göç eder. Genellikle suya



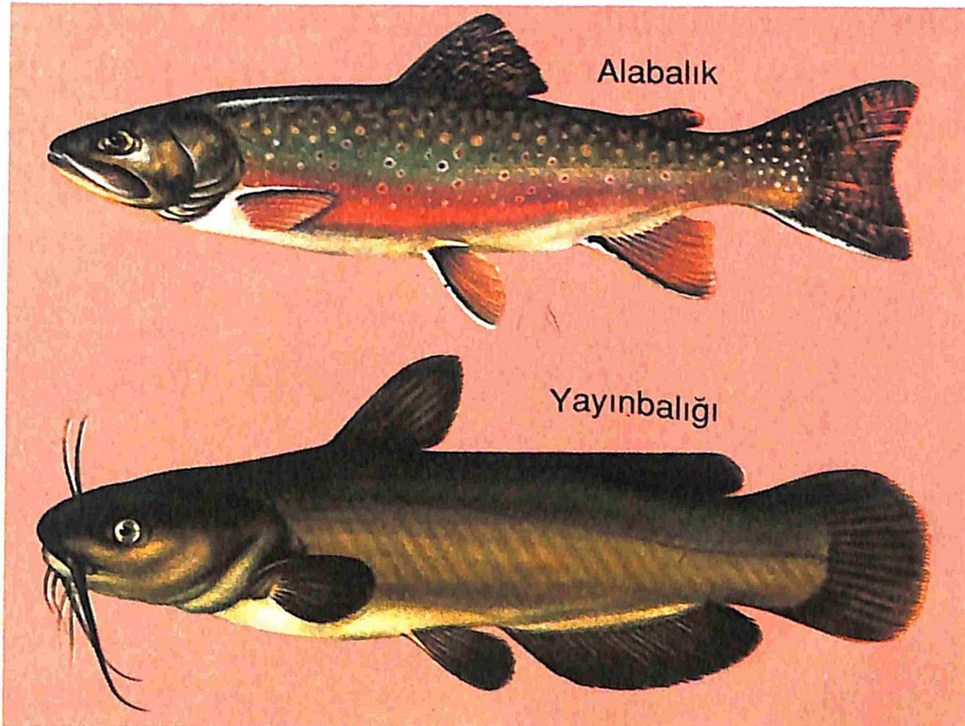
Derin deniz sularında yaşayan birçok balık eşlerinin dikkatini çekmek için ışık saçar.



milyonlarca yumurta döküp uzaklaşırlar. Bu yumurtaların çoğu sudaki aç canlılara yem olur; pek azından yavru çıkar. Balıkların çoğu yumurtlayarak, lepistes gibi bazıları doğurarak ürer.

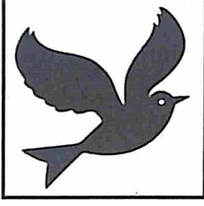
İnsanlar hem spor, hem de iş olarak balıkçılık yaparlar. Balıkçılığı iş edinmiş olanlar hamsi ve uskumru gibi balıkları yakalayabilmek için geniş ağlar kullanırlar. Eğlence amacıyla balık tutanlara bir olta gerekir. Basit bir oltanın parçaları kamış, misina denen olta ipi, ucu çengelli olta iğnesi ve iğneye takılan yemdir. Misinanın bir ucu kamışa, öbür ucu iğneye bağlanır.

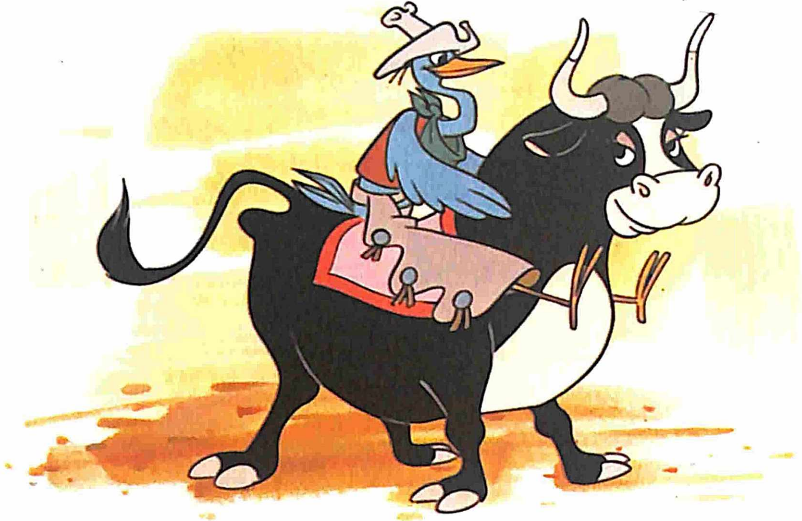
Tatlı ve tuzlu sularda birçok balık türü yaşar. Bir balıkçı oltasına takılacak beklenmedik avlara hazır olmalıdır.



Yayınbalığı ve alabalık türleri akarsu ve göllerde yakalanan tatlı su balıklarındandır.

Balıkçıl





Bazı balıkçıllar sığırların ve otlayan başka hayvanların sırtına tüner. Otlayarak dolaşan bu hayvanlara yaklaşan böcekler balıkçıllara yem olur.

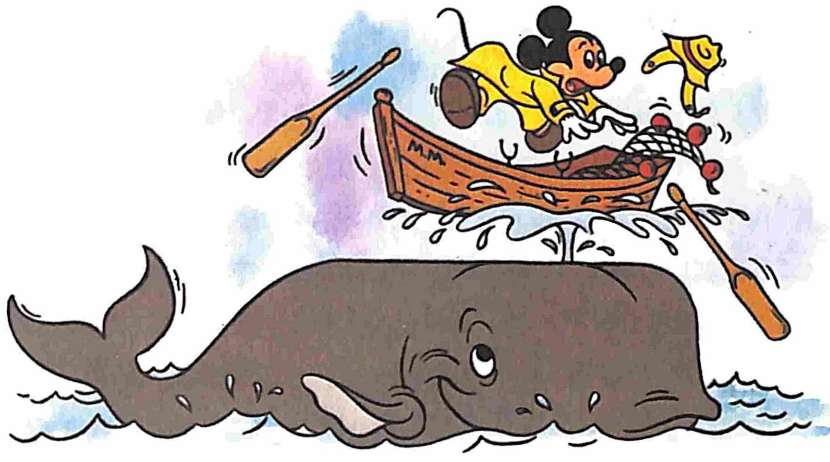
Balıkçıllar uzun boyunlu ve uzun gagalı kuşlardır. Suyun derin olmadığı ırmak, bataklık, göl ve deniz kıyılarında yaşarlar. Balıkçılların 60 kadar türü vardır. Birçoğu gösterişli tüylerle bezenmiştir.

Balıkçıllar Antarktika dışındaki bütün kıtalarda bulunur. Hemen hepsi balıklar, böcekler ve su kıyılarında yaşayan başka küçük hayvanlarla beslenir. Boyunları uzun ve kıvrıktır. Uçarken boyunlarını geriye çekip "S" biçiminde kıvırır ve bacaklarını arkaya doğru gergin biçimde uzatırlar. Bazı balıkçılların bembeyaz tüyleri vardır. Bazen beyaz tüylerinin arasında birkaç koyu renk tüy bulunur. Bazıları ise mavi, boz, kahverengi ya da bu renklerin karışımı olan tüylerle kaplıdır.

Balıkçılların üreme mevsiminde gelişen gösterişli süs tüyleri vardır. Bu yüzden uzun yıllar insanlar tarafından avlanmışlardır.

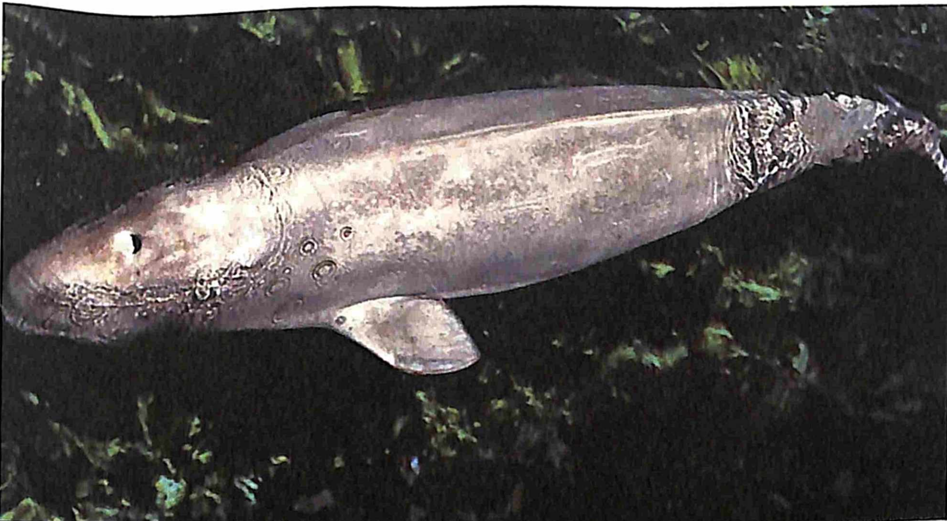






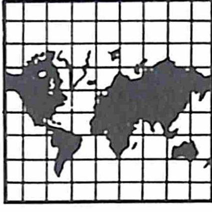
Balinalar denizlerde yaşayan memeli hayvanlardır. Yunus ve musurlar da balina grubuna girer. Balinalar havadan oksijen alır. Balıklar gibi solungaçları değil, akciğerleri vardır. Bu nedenle soluk almak için suyun yüzeyine çıkmak zorundadırlar. Ama uzun süre suyun altında kalabilirler. Balinaların çok eski ataları karalarda yaşıyordu ve ön bacakları vardı. Bunlar balinaların küreği andıran yüzme ayaklarına dönüştü. Balina bu iki yassı uzantı sayesinde dengede kalır ve yön değiştirir. Memelilerin çoğundan farklı olarak vücudunda kıllar yoktur; derisinin altındaki kalın bir yağ katmanıyla korunmuştur. Balinalar, dişli balinalar ve çubuklu balinalar olarak ikiye ayrılır. Çubuklu balinanın ağzındaki boynuzsu çubuk sıraları, suyu geri püskürtürken besinleri süzüp alıkoymasına yarar.

Balinaların en irisi olan mavi balina bir çubuklu balinadır. Mavi balina 30 metreye ulaşan uzunluğu, 130 tonu geçen ağırlığıyla, yaşayan en iri hayvandır.



Çubuklu balinalar genellikle dişli balinalardan daha iridir.

Balkanlar



Balkan Yarımadası Avrupa'nın güneyindeki üç büyük yarımadadan biridir. Büyük bölümü dağlarla kaplıdır. Romanya'daki Karpatlar, Bulgaristan'daki Balkan ve Rodop Dağları ve Adriyatik kıyısındaki Dinar Alpleri bunların başlıcalarıdır. Tuna Irmağı ve kolları Sava ile Morava ve Meriç Irmağı Balkanlar'ın önemli akarsularıdır.

Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya, Romanya, Slovenya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'nin Trakya toprakları Balkanlar'dadır. Buralarda yaklaşık 76 milyon kişi yaşar. Bunların çoğu

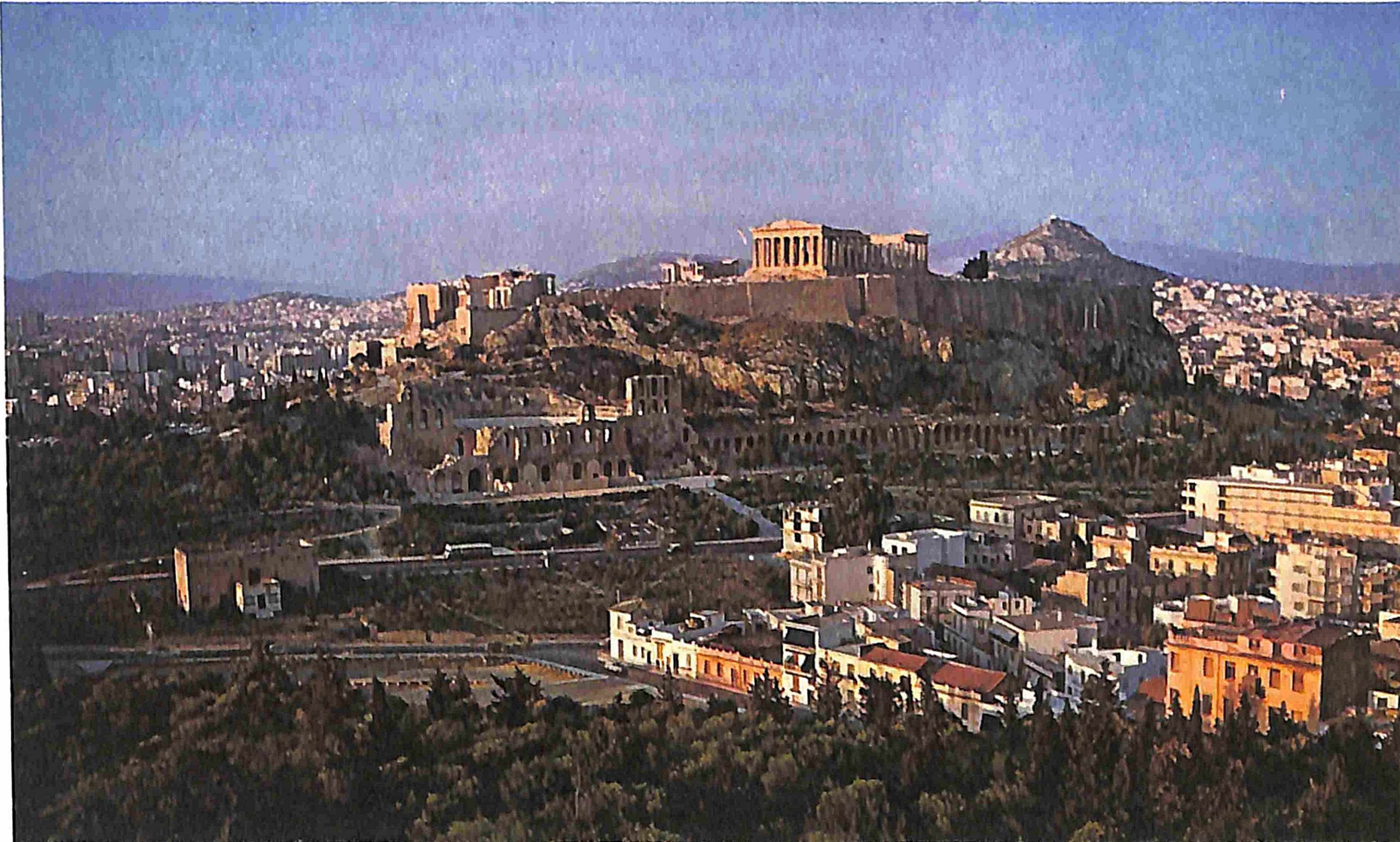
AVUSTURYA
MACARİSTAN
MOLDAVA
SLOVENYA
ROMANYA
UKRAYNA
HIRVATİSTAN
BOSNA-HERSEK
YUGOSLAVYA
BULGARİSTAN
KARADENİZ
ADRİYATİK
ARNAVUTLUK
MAKEDONYA
İTALYA
TİREN DENİZİ
YUNANİSTAN
EGE DENİZİ
TÜRKİYE
İON DENİZİ

Slav, geri kalanı Yunanlı, Arnavut, Rumen, Türk, Macar ve Çingene'dir.

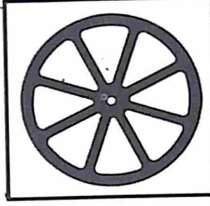
Balkanlar'da en önemli ekonomik etkinlik tarımdır; ardından sanayi gelir. Tahıllar ile üzüm ve tütün başlıca tarım ürünleridir. Özellikle Adriyatik ve Ege Denizi kıyılarında turizm gelişmiştir.

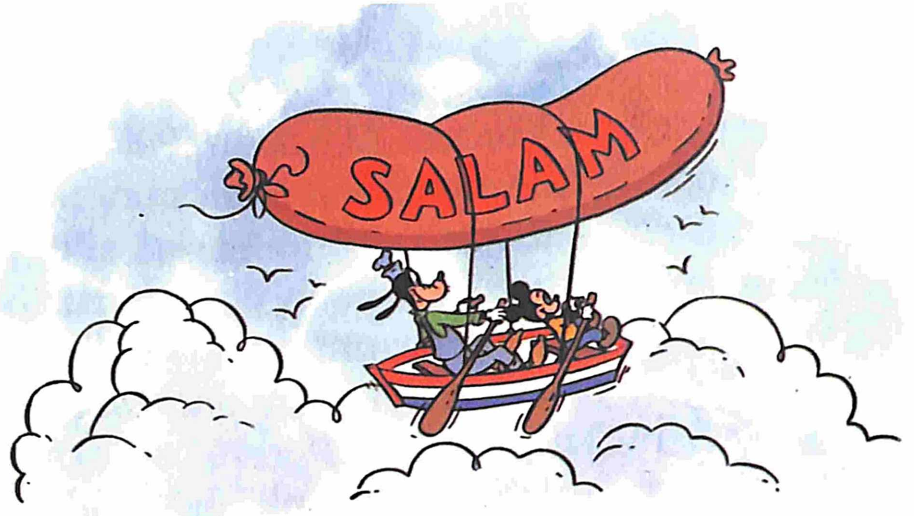
Çok eski çağlardan beri insanların yaşadığı Balkanlar'a 16. yüzyılda Osmanlılar tümüyle egemen oldular. Ama 18. ve 19. yüzyıllarda bu toprakların çoğunu kaybettiler. 19. yüzyılda Balkanlar'da bağımsız krallıklar kuruldu. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan ve Türkiye dışında tüm Balkan ülkelerinde komünist partiler yönetime geldi. Sovyetler Birliği'nin etkisi zayıflayınca bu ülkelerde yeni partiler kuruldu. Çok partili demokrasiye geçiş yaygınlaştı. Bölgenin en büyük ülkesi Yugoslavya 1991'de dağıldı ve yeni devletler ortaya çıktı.

Balkanlar Avrupa'da uygarlığın ilk geliştiği yerlerden biridir. Yunanistan'ın başkenti Atina'da Akropolis'teki Parthenon tapınağı günümüzden yaklaşık 2.500 yıl önce yapılmıştır.



Balon



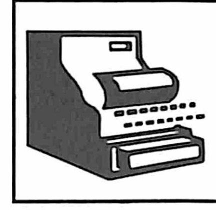


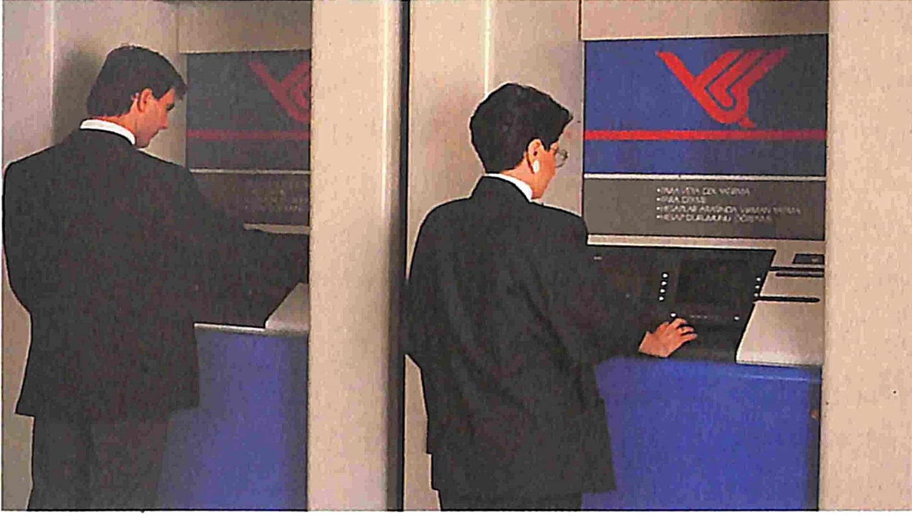
Oval biçimli güdümlü balonlara hava gemisi de denir. Bunlarla istenen yönde yol alınabilir.

Balonlar havadan daha hafif bir gazla doldurulduklar için yerden yükselebilir. 1783'te Joseph ve Étienne Montgolfier adlı Fransız kardeşler sıcak havayla dolu ilk balonu yapmayı başardılar. Bu balon yerden birkaç yüz metre yükseldi. Aynı yıl hidrojen gazı doldurulmuş bir balon havada bir süre yol aldı. Balonla uçuş çok geçmeden sevilen bir spor oldu. Spor amaçlı balonlar sıcak havayla doldurulur. İçindeki sıcak hava çevresindeki soğuk havadan hafif olduğu için balon yükselir. Balonun altı deliktir; deliğin altındaki özel bölümde yanan gaz alevi soğuyan havayı yeniden ısıtır. Bu balonlarla yarışlar düzenlenir.



Atlas Okyanusu'nu geçmeyi başaran ilk insanlı balon fotoğraftakilere benziyordu. Bu uçuş 137 saatte gerçekleşti.



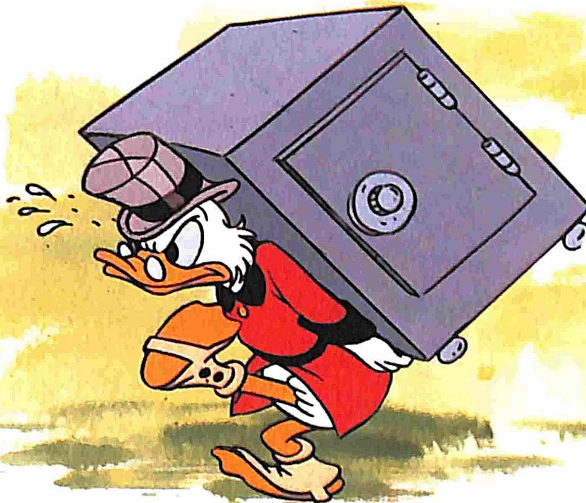


Otomatik vezne makineleri bankadan para çekmenin yanı sıra, para yatırmak için de kullanılır.

Bankalar insanın parasını korumasını ve kullanmasını kolaylaştırır. Birçok kimse biriktirdiği parayı bankaya yatırarak bir hesap açtırır. Böyece yanında çok para taşımaz. Gerektiğinde banka kartını kullanarak otomatik vezne makinelerinden para çekebilir. Çek hesabı açtırmışsa ödemelerini çek yazarak yapabilir. Banka çekte yazılı miktarı o kişinin hesabından öder. İnsanlar para biriktirmek için de tasarruf hesabı açtırırlar.

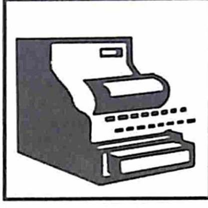
Banka para da değiştirir. Bir başka ülkeye gidenlere kendi parasının karşılığında yabancı para sağlar. Kiralık kasalarında insanların değerli eşya ve kâğıtlarını saklar. Kişilere ve şirketlere kredi de veren bankalar ekonomik yaşamda çok önemli rol oynar.

■ Bakınız *para*.



Bankalar varken, insanın yanında çok fazla para taşıması gerekmez.

Baraj

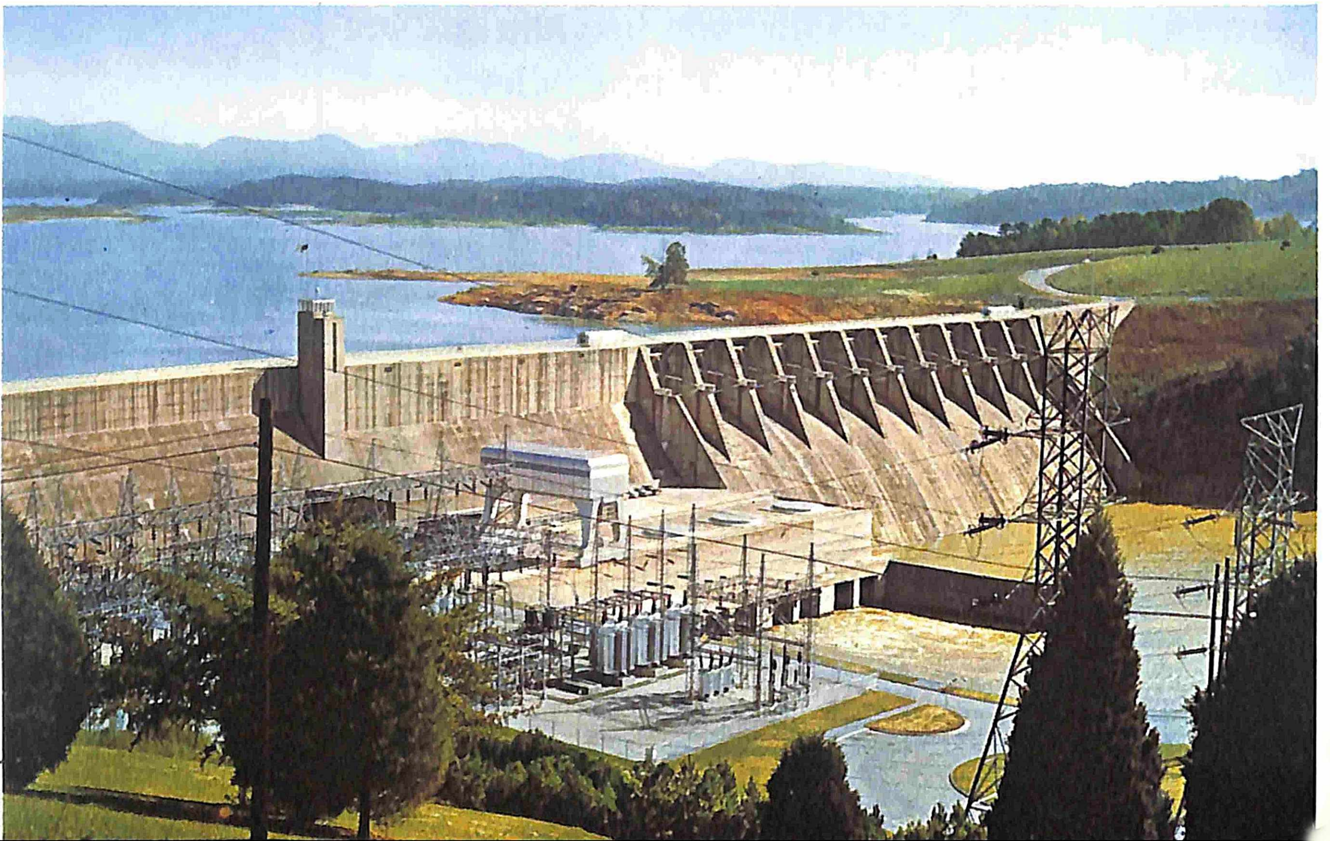


Barajlar, ardında göl ve ırmak sularının toplandığı setlerdir. Baraj suyun taşmasını önler ve akışını denetler. Kunduzlar ağaç gövdelerinden ve dallardan barajlar yapar. Günümüzde insanlar baraj yapımında çelik, beton, taş, tuğla ya da toprak ve kaya gibi malzemeler kullanırlar.

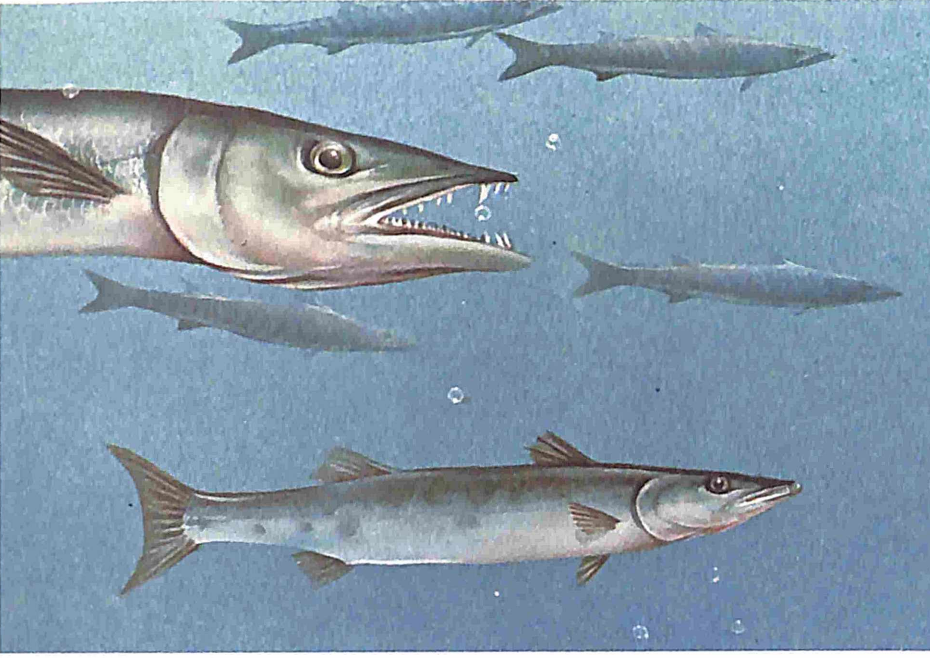
İlk uygarlıklardan bu yana insanlar suları denetim altında tutmak için barajlar yaptılar. Baraj yapma amaçları çeşitlidir. İnsanlara ve hayvanlara içme suyu toplamak için baraj yapılabilir. Elektrik üretmek için su gücünden yararlanmak amaçlanabilir. Barajdan sağlanan suyla dönen türbin su enerjisini elektrik enerjisine dönüştürür. Tarlaları sulamak ve taşkınları önlemek için de baraj yapılır. Büyük modern barajların çoğu bu amaçların hemen hepsine birden hizmet eder. Örneğin, Türkiye'deki Atatürk Barajı tamamlandığında hem elektrik üretmeye, hem de tarımsal alanları sulamaya yarayacaktır.

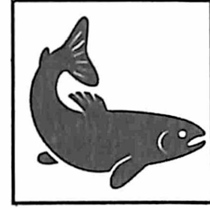
■ Bakınız *sulama*.

ABD'de Tennessee Irmağı üzerinde 21 baraj ve 6 baraj gölü vardır.



Barakuda





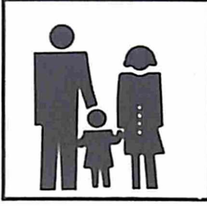
Barakudalar bazen insanlara da saldırır. Dişleri derin yaralar açacak kadar iri ve keskindir.

Barakuda sıcak denizlerde yaşayan bir balıktır. Gümüş gibi parlayan mavimsi gövdesi ince ve uzundur. Birçok keskin dişi vardır. Büyük barakuda yalnız dolaşır. Ama daha küçük türler sürü halinde yüzer. Yetişkin barakudaların ağırlığı türüne göre 1,5 kilogram ile 23 kilogram arasında değişir. Tropik denizlerde yaşayan bazı barakudalar zehir taşıyan balıklarla beslenir. Bu barakudaları yiyen insanlar da zehirlenebilirler. Barakudaların iki türü ılık denizlere kadar yayılmıştır. Akdeniz'de de bulunan bu türler ıskarmozbalığı adıyla tanınır.



Barakudalar meraklı hayvanlardır. Ne zaman değişik bir şey görseler, yakından bakmak isterler.

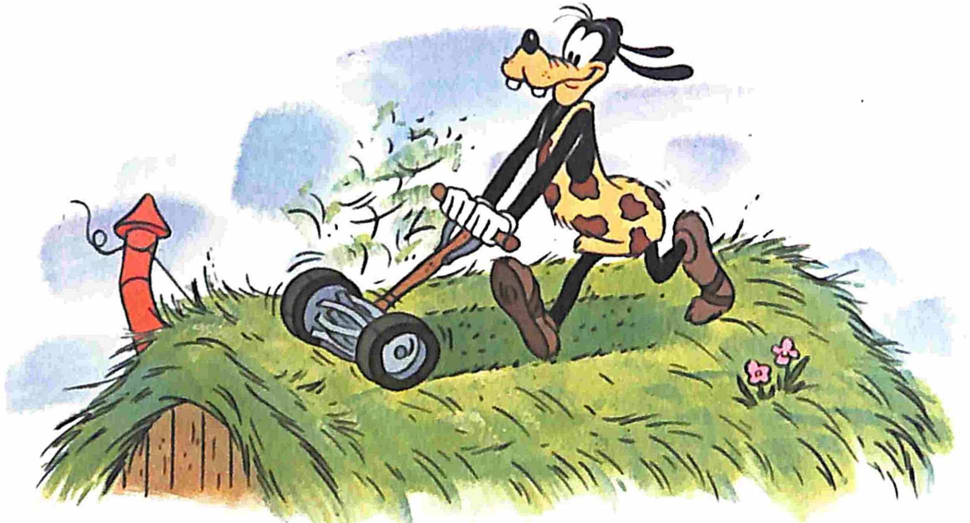
Barınak



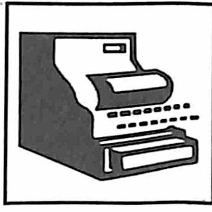
İnsanların korunmak ve içinde yaşamak amacıyla kullandıkları yere barınak denir. Hayvanlar da barınak kullanır; kuşların yuvası, arıların kovanı olur.

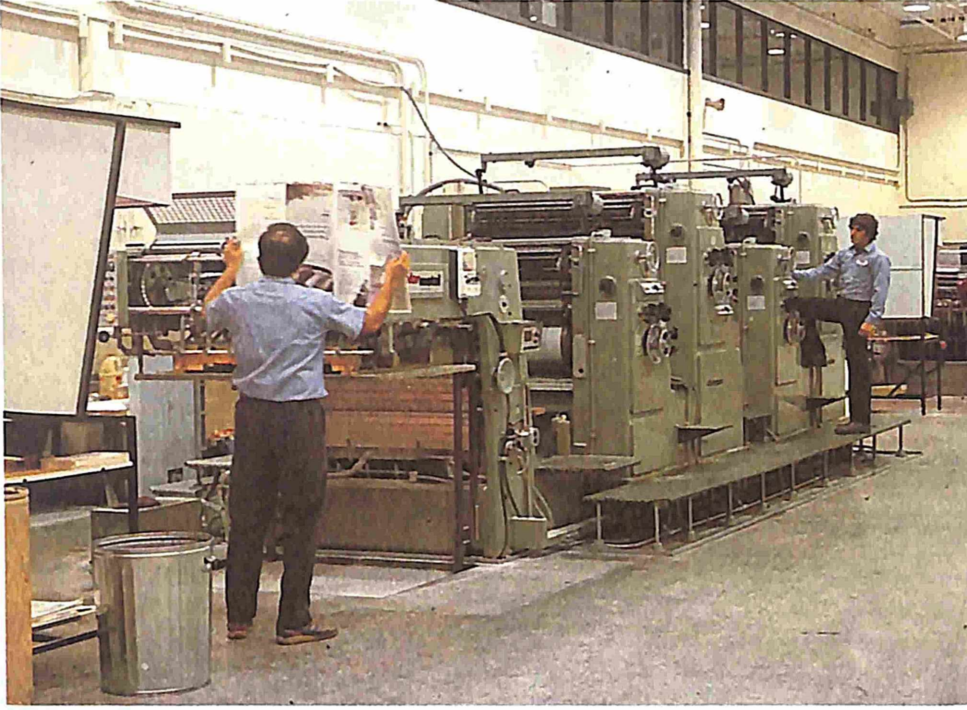
İlk insanlar belki de ağaçlarda yaşıyorlardı. Ama çok geçmeden mağaraların daha korunaklı olduğunu keşfettiler. Alet kullanmaya başladıktan sonra doğadaki dal, taş ve öteki malzemelerden basit barınaklar yaptılar. Tuğla yapmayı öğrenince de daha büyük ve sağlam yapılarda yaşadılar.

Yapı malzemeleri ve barınaklar çok çeşitlidir. İnsanlar evlerini hava koşullarına uygun olarak yapar, en bol ve kolay bulunan malzemeyi kullanırlar. Afrika'nın bazı bölgelerinde ot ve sazdan örülmüş kulübelerde yaşarlar. Bazen toprağın nemine karşı kulübelerini direkler üzerine kurarlar. Alaska'nın orman bulunmayan bazı bölgelerinde Eskimolar yaz aylarını hayvan derilerinden yaptıkları çadırlarda geçirirler. İglu denen kışlık kulübeleri ise buzdandır. Ama günümüzde insanların çoğu tek katlı evlerde ya da çok katlı apartmanlarda yaşarlar. Bunların yapımında taş, tuğla ve betonun yanı sıra demir ve çelik de kullanılır.



Afrika'nın bazı yörelerinde insanlar ot ve sazdan ördükleri kulübelerde yaşarlar.

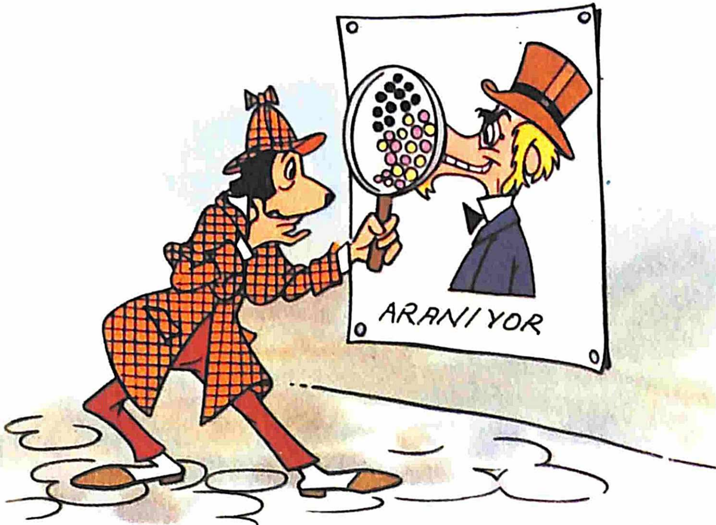




Modern baskı makineleriyle bir kitap ya da dergiden bir günde binlerce basılabilir.

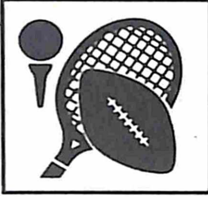
Basım, yazı ve resimleri baskı makinesi aracılığıyla çoğaltma işlemidir. İlk baskı makinelerinde kabarık harfler kullanılırdı. Her harf ayrı bir metal ya da tahta parçası üzerindeydi. Dizgici harfleri tek tek yan yana getirerek sözcükler oluştururdu. Harfler dizildikten sonra mürekkeplenir ve kâğıda basılırdı. Bugün basım teknikleri çok ilerlemiş, ofset baskı yöntemi yaygınlaşmıştır. Bu yöntemde, sayfaların filmi hazırlandıktan sonra metal ya da plastik levhalara aktarılır. Levhalar mürekkeplenir ve çok hızlı çalışan baskı makineleriyle kâğıda geçirilir.

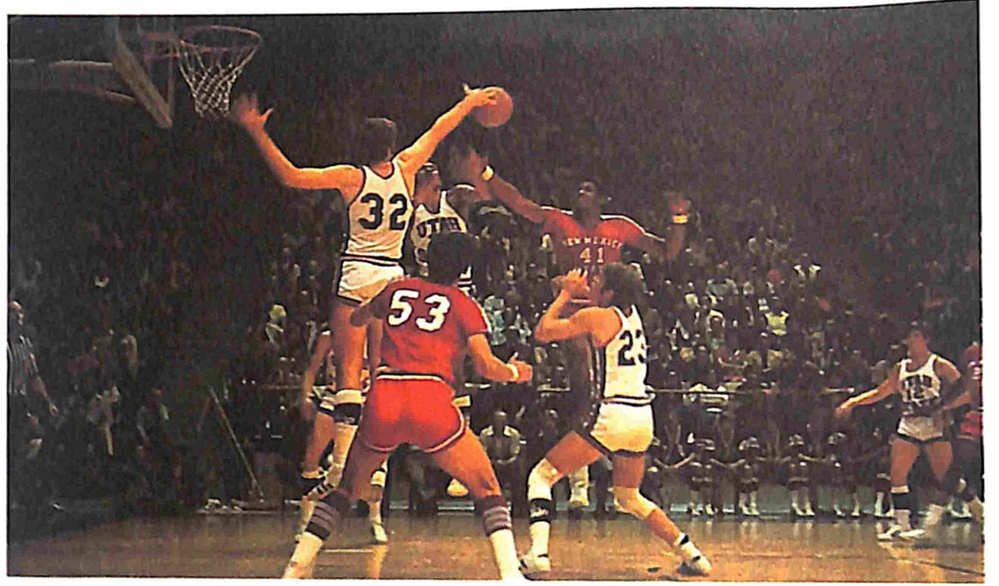
■ Bakınız *Gutenberg, Johann; yayımcılık.*



Renkli resimler minicik noktalardan oluşur. Büyüteçle bakıldığında bu noktalar görülebilir.

Basketbol





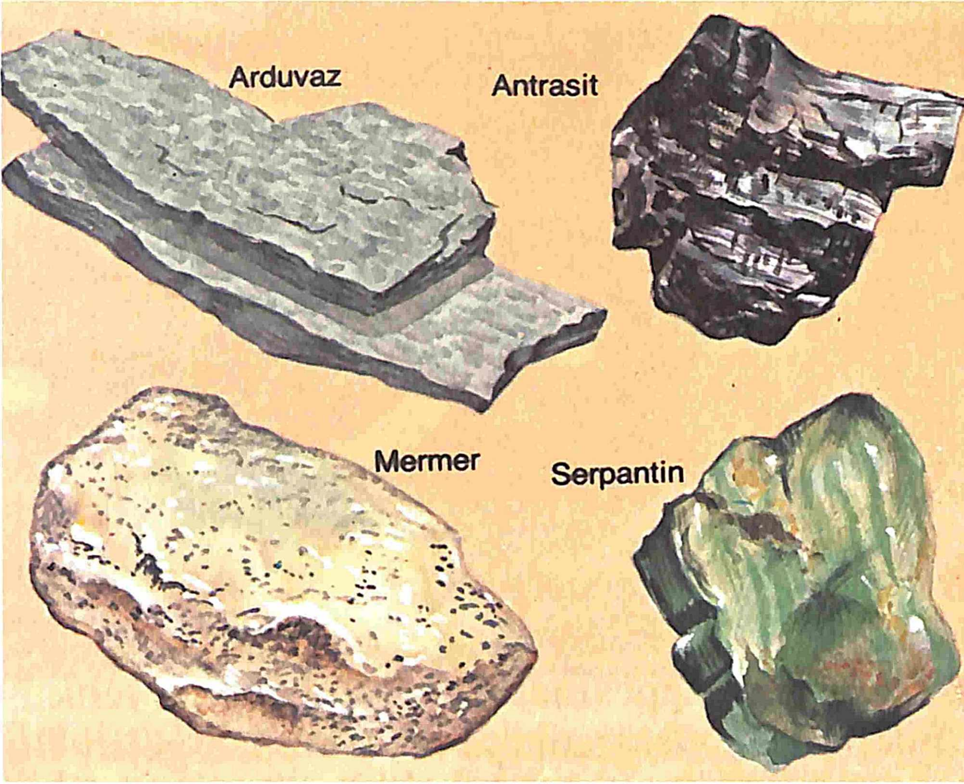
İyi bir basketbol oyuncusu hızlı koşar, çok yükseğe sıçrar ve iyi atış yapar. Basketbol oyuncuları oyun sırasında bir akrobat gibi kıvrak ve çevik olmak zorundadır.

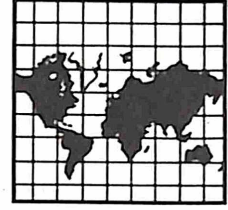
Basketbol en çok sevilen sporlardan biridir. Boyu 29 metre, eni 15 metre olan bir sahada, beşer kişilik iki takım arasında oynanır. Sayı yapmak için topu pota denen levhaya tutturulmuş metal çemberden geçirmek gerekir. Çember yerden 3 metre yüksekliktedir. Basketbolda 1, 2 ve 3 sayılık atışlar vardır.

Oyuncu topu iki türlü hareket ettirebilir. Ya bir arkadaşına pas verir ya da topu tek eliyle yere vurarak sürer. Kuralları çiğneyen oyuncuya hakem faul cezası verir. Bu durumda top karşı takıma geçer. Bazen de karşı takım 1 sayılık serbest atış hakkı kazanır.

Basketbol 1891'de Amerika Birleşik Devletleri'nde James Naismith adlı bir öğretmen tarafından icat edildi. Öğrencilerin kış günlerinde içeride oynayabilecekleri bir oyun olarak düşünülmüştü. Günümüzde basketbol ahşap döşemeli kapalı salonlarda ve açık havada asfalt kaplı sahalarda oynanır. Olimpiyat Oyunları'nda da basketbol karşılaşmaları yapılır.

■ Bakınız *spor; sporcu.*





Yerkabuğundaki başkalaşım kayaçları aşırı ısı ve basınç altında değişime uğramış kayaçlardır. Bu başkalaşım genellikle Dünya'nın kabuğunun çok derinlerinde gerçekleşir. Başkalaşım bir şeyin biçiminin, çoğu zaman da görünümünün değişmesi demektir. İçindeki mineraller aşırı sıcaklık sonucu eriyince kayaç yeni bir görünüm ve doku kazanır. Mermer, arduvaz, serpantin ve antrasit başkalaşım kayaçlarıdır.

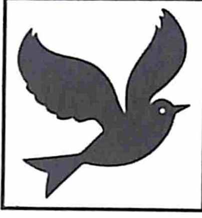
■ Bakınız *korkayaç; tortul kayaç.*

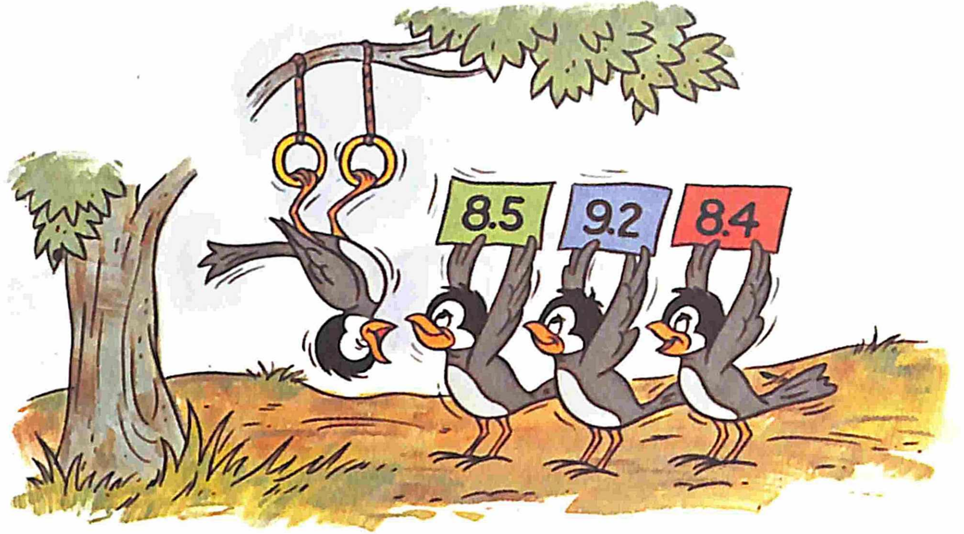
Kayaçlar yerkabuğunu oluşturan kayalar gibi mineral kütleleridir. Antrasit denen sert kömür, yumuşak kömürün büyük basınç altında kalmasıyla oluşmuştur.



Kayaçlar yanardağ patlamaları, depremler ve yerkabuğunun ısı ve basınç yaratan öteki doğal hareketleri sonucunda başkalaşır.

Baştankara





Baştankaralar böcek yakalamak ve meyve koparmak için bir ağaç dalından baş aşağı asılarak durabilir.

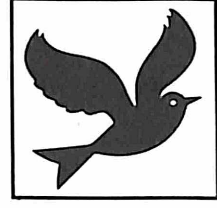
Başkankaralar küçük orman kuşlarıdır. Çoğu Kuzey Yarıküre'de yaşar; 60 kadar türü vardır. Bazı türlerin tepesinde başlık gibi koyu renk tüyler vardır. Baştankara adı buradan gelir. Bu kuşlar oyuklara ve özellikle ağaç kovuklarına yuva kurar. İnsan eliyle hazırlanmış yuvalara da kolayca alışıp yumurta bırakabilirler. Böcek, tohum ve meyvelerle beslenirler. Kabuklu yemişleri ağaç dallarına ayaklarıyla sıkıştırıp, gagalarıyla kırabilirler.

Türkiye'nin hemen her bölgesinde rastlanan bayağı baştankaranın tepesinde ve çenesinde kara tüyler vardır; yanakları beyaz, sırtı koyu yeşilimsi mavidir.

Baştankaralar doymak bilmez böcek avcılarıdır. Bir baştankara günde 500 tırtıl yiyebilir.



Batağan

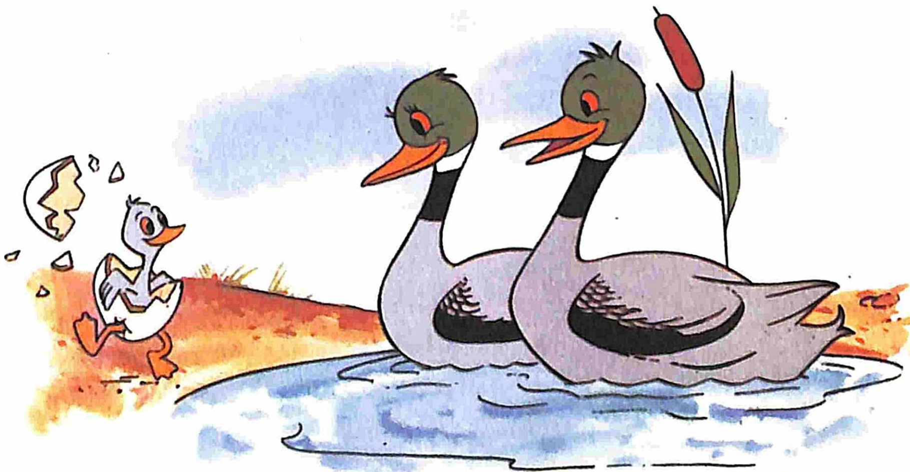




Batağanlar yuvalarını su kıyısında yetişen bitkilerden yapar. Suda yüzecek biçimde yapılan yuvalar genellikle sazlara bağlıdır.

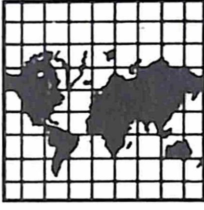
Batağanlar yüzme ve dalma yetenekleriyle ünlü, ördek iriliğinde kuşlardır. Antarktika dışında, dünyanın hemen her yerinde göl, bataklık ve deniz kıyılarında yaşarlar. Balık ve başka küçük hayvanlarla beslenir, avlarını genellikle suyun altında yakalarlar.

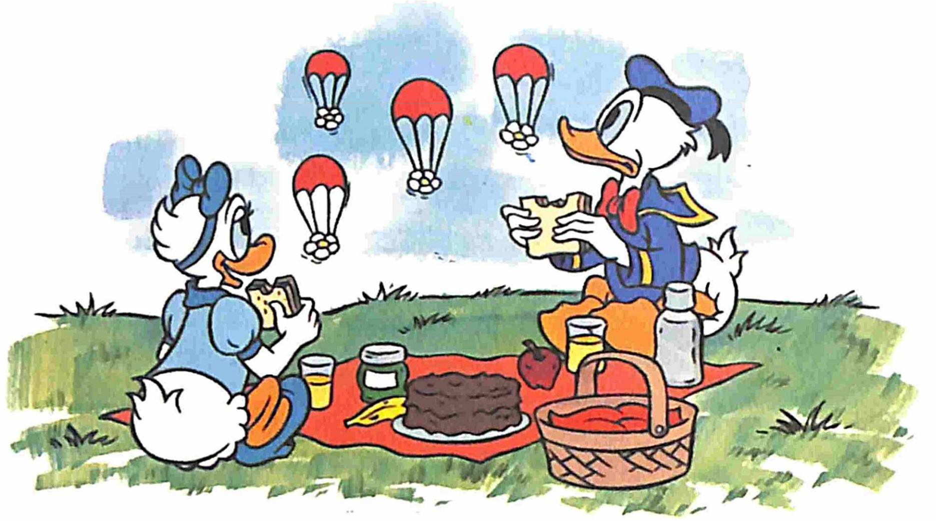
Dalgıçkuşları görünüşleri ve yaşama biçimleriyle batağanları andırır, ama batağanla akraba değildir. Suda 60 metre kadar derine dalabilirler. Genellikle sığ sularda beslenir, balık, böcek ve kabuklu su hayvanlarını avlarlar. Akarsu, göl ve bazen deniz kıyılarında yaşarlar. Kuzey Kutup Bölgesi'ne kadar uzanan çok soğuk bölgelerde bile dalgıçkuşuna rastlanabilir.



Dalgıçkuşu yavrusu yumurtadan çıkar çıkmaz suda bekleyen anne ve babasının yanına koşar.

Bataklık



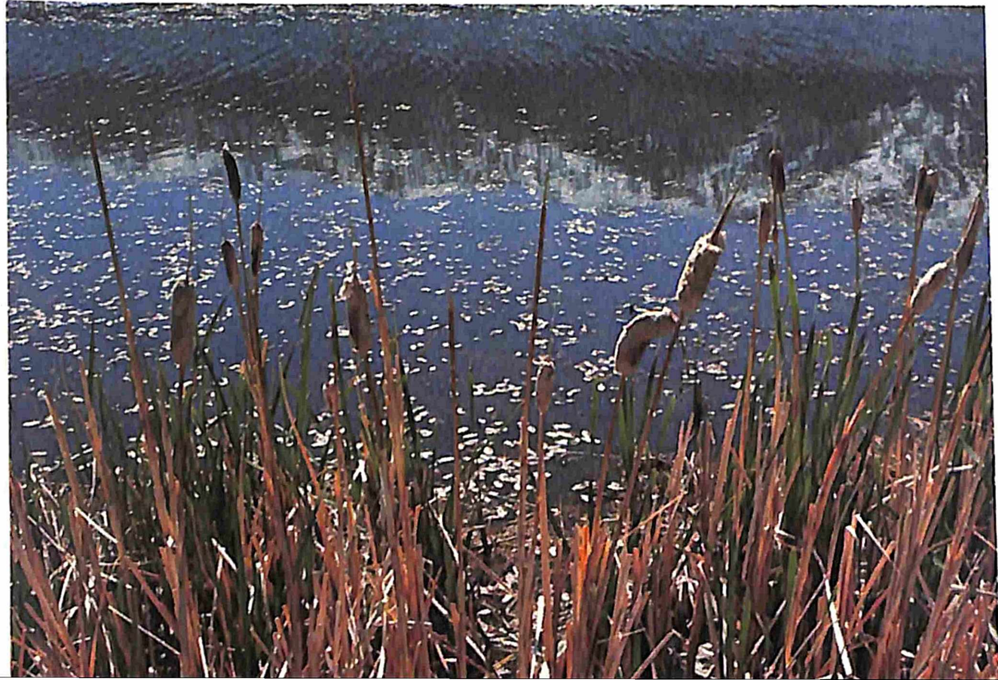


Bataklıklarda yetişen hasırotunun tohumları çiçeğinin içinde olgunlaşır, sonra paraşüt gibi havada uçuşarak her yana dağılır.

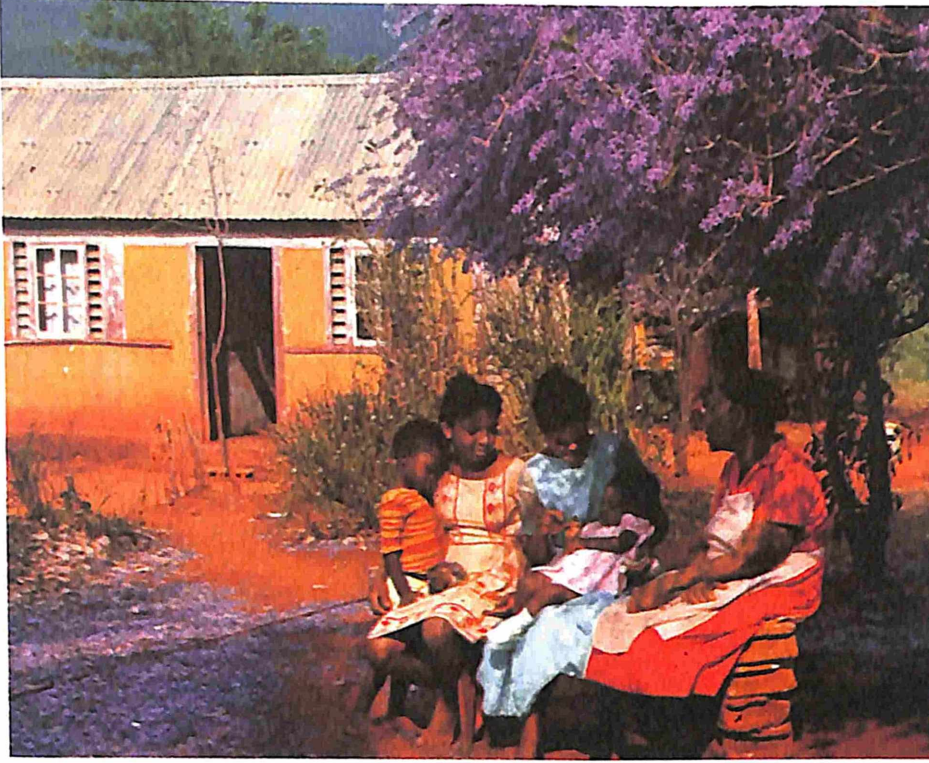
Bataklıklar genellikle ırmak, göl ve deniz kıyısı yakınlarında görülen alçak ve çamurlu alanlardır. Bataklık suyun toprağı örtmesi ve topraktan geçip gidememesi sonucunda oluşur. Su toprağı yumuşatır; bazen de sığ gölcükler oluşturur.

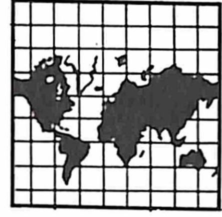
Bataklık çok geniş bir alana yayılabilir. Bazıları geçicidir; yaz aylarında kurur. Bazıları ağaçlı, bazıları otlu bataklıklardır. Özellikle ağaçlı tatlı su bataklıklarında yabanıl yaşam çok zengindir. Buralarda bataklık servisi, okaliptüs, söğüt gibi ağaçlar yetişir. Saz, kamış, nilüfer ve yabanıl pirinç de bataklık bitkileridir. Bataklıklarda çeşitli böcekler, balıklar, ördekler, kuşlar ve sürüngenler yaşar.

Hasırotlarının boyu 2,5 metreyi bulur. Misk sıçanları hasırotları arasında yaşar ve bunlarla beslenir.



Batı Hint Adaları



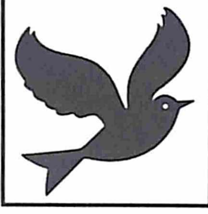


Batı Hint Adaları Atlas Okyanusu'ndaki Antil Denizi'nde yer alan tropik iklimli adalardır. Adalar Amerika Birleşik Devletleri'nde Florida açıklarından Güney Amerika'da Venezuela'ya kadar uzanan bir yay çizer. Birçoğu sevilen tatil yerleri olan adalara çok turist gelir. Adaların ekonomisinde şekerkamışı üretimi önemli yer tutar. Ayrıca tropik meyveler, tütün, kahve ve kakao yetiştirilir.

Batı Hint Adaları başlıca üç grupta toplanır: Bahama Adaları, Büyük Antiller ve Küçük Antiller. En kuzeyde Bahama Adaları yer alır. Büyük Antiller'deki başlıca adalar Küba, Jamaika, Porto Riko ve Hispaniola'dır. Güneydeki Küçük Antiller ise Virgin Adaları, Guadelup, Martinik, Dominika, Antigua, Barbados ve Trinidad gibi birçok adadan oluşur. Avrupalılar 15. ve 16. yüzyıllarda Batı Hint Adaları'nda sömürgeler kurmuş, adalara Afrika'dan köle getirmişlerdir. Günümüzde adalardaki nüfusun çoğunluğunu Siyahlar ve melezler oluşturur.

Kristof Kolomb, Batı Hint Adaları'na ayak basan ilk Avrupalı'dır. Avrupa'dan gemiyle Batı'ya doğru giderek Asya'ya ulaşacağını düşünüyordu. Adalar karşısına çıkınca Hindistan'a vardığını sandı. Bu yüzden adaların adı Batı Hint Adaları olarak kaldı.

Baykuş





Baykuşların çoğu gece avlanır.

Baykuşlar genellikle geceleri avlanan yırtıcı kuşlardır. Ağaç kovukları, mağaralar, sık çalılar, terk edilmiş evler gibi gözden uzak yerlerde barınırlar. Dünyanın hemen her yerine dağılmış 130'u aşkın baykuş türü vardır. En küçükleri olan cin baykuşu avuç içine sığar. Puhu denen en iri türü ise 70 santimetreden uzundur.

Baykuşların gözleri ve kulakları çok keskindir. Sezdirmeden üstüne çullandıkları kurbanlarını keskin tırnaklarıyla kapıp yükselirler. Böcek ve yengeçlerden küçük kuş ve memelilere kadar çok çeşitli hayvanları avlarlar. Gece karanlığında bile çevrelerini görebilirler. İri ve yuvarlak gözlerini zor hareket ettirirler, ama başlarını hemen her yöne çevirerek istedikleri yana bakabilirler.

Baykuşların gözleri iri, yüzleri yuvarlak, gagaları kısa ve kanca uçludur.



Bayrak

Bayrak bir simgedir. Genellikle kumaştan yapılır ve çoğu zaman bir direğin tepesinde dalgalanır. Daha çok dikdörtgen biçimindedir, ama başka biçimlerde de olabilir. Yalnız ülkelerin değil, devlet başkanları gibi kişilerin, Birleşmiş Milletler gibi örgütlerin, izci gruplarının, Olimpiyat Oyunları'nın da bayrağı vardır.

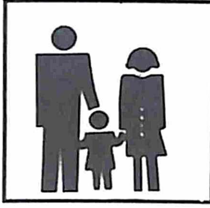
Bayrak önceleri dostu düşmandan ayırmak için kullanılmıştı. İlk bayraklar hayvan derisinden ya da el altında bulunan başka bir malzemeden yapılmıştı. İÖ 4000'de Eski Mısırlı askerler ucunda metalden yapılmış kuşlar, hayvanlar ve başka armalar bulunan sırıklarla savaşa girdiler. Kumaş bayraklar ilk kez İÖ 5. yüzyılda Doğu'da kullanıldı. Romalılar'ın taşıdığı sancaklar da ilk kumaş bayraklardandı. Ortaçağda Avrupa'da kralların, soyluların ve kentlerin özel bayrakları vardı. Ulusal bayraklar ise 16. yüzyılda ortaya çıktı.

Bayrağın rengi ve deseni bir topluluk ya da kişi için özel anlam taşır. Ülkelerin bayraklarındaki ay yıldız, kartal ya da haç türünden simgelerin o ülkenin tarihinde önemli bir yeri vardır.

Olimpiyat Oyunları gibi uluslararası etkinliklerde birçok ülkenin bayrağı bir arada dalgalanır.



Bayramlar



Bayramlar insanların önemli olayları birlikte kutladığı önemli günlerdir. Her ülkenin ulusal ve dinsel bayramları vardır. Türkiye'de cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim (1923), Fransa'da 1789 Devrimi'nin başladığı 14 Temmuz, Amerika Birleşik Devletleri'nde bağımsızlık günü olan 4 Temmuz (1776) ulusal bayramlardır.

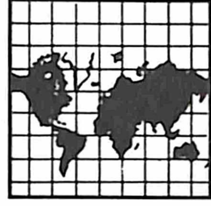
Türkiye'de başka ulusal bayramlar da vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı 23 Nisan (1920) günü Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak üzere Samsun'a çıktığı 19 Mayıs (1919) günü de Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanır. Başkomutanlık Meydan Savaşı'nın kazanıldığı 30 Ağustos (1922) günü de Zafer Bayramı'dır.

Dinsel bayramlar ise yalnızca bir ülkede değil, o dine inanan bütün insanlar arasında kutlanır. Müslümanlar'ın Ramazan (Şeker) ve Kurban bayramları vardır. Hıristiyanlar Noel ve Paskalya'yı, Yahudiler Roş Haşana, Şavuot ve Yom Kippur'u kutlarlar. Yılbaşı ve 1 Mayıs gibi önemli günler dünyanın her yerinde kutlanır.



23 Nisan'da kutlanan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na dünyanın birçok ülkesinden gelen çocuklar da katılır.

Bazalt





Bazalt yanardağların püskürttüğü lavlardan oluşur.

Bazalt bir tür korkayaçtır. Yanardağların püskürttüğü lavların soğuyup katılaşmasıyla oluşur. Bu yolla oluşmuş korkayaçların en yaygınıdır. Rengi gri, yeşil, kahverengi ya da siyah olabilir.

Bazalt genellikle altı köşeli uzun sütunlar halinde bulunur. Bu biçimini soğurken alır. En ünlü bazalt sütunları Kuzey İrlanda'daki Dev Geçidi'ndedir. Bazalt Amerika Birleşik Devletleri'nde, Asya'nın bazı bölgelerinde, Güney Amerika'da ve daha birçok yerde bulunur. Anadolu'da da bazalt örtüleri vardır. "Apollo" astronotları da Ay'da bazalt bulmuşlardır.

■ Bakınız *granit; korkayaç.*



ABD'nin California eyaletinde ilginç görünümlü bazalt oluşumları vardır.

Beatles





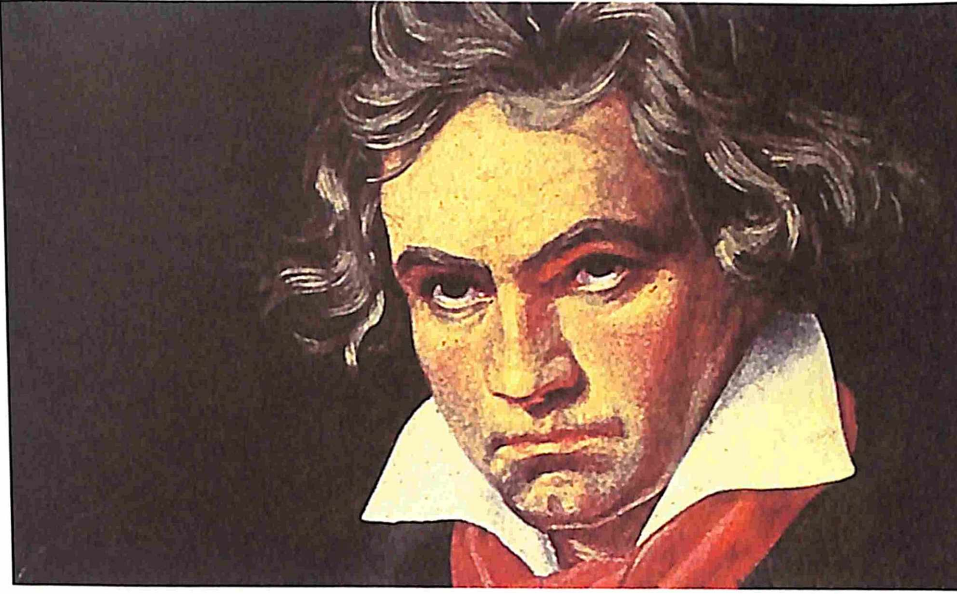
Milyonlarca genç Beatles'ın saç modeline ve giysilerine özenerek onları taklit etti.

Beatles (Bitıls okunur) adlı pop müziği topluluğu 1960'larda bütün dünyada gençlerin sevgilisi oldu. Bu topluluğun dört üyesi John Lennon, Paul McCartney, George Harrison ve Ringo Starr'dı. Dördü de 1940'larda İngiltere'nin Liverpool kentinde doğmuştu.

John ve Paul 1958'de birlikte konserler vermeye başladılar. Bir süre sonra George, 1962'de de Ringo onlara katıldı. Çok geçmeden plakları satış rekorları kırdı, konserleri büyük olay yarattı. Beatles çeşitli filmler de yaptı. 1970'te *Let It Be* plağını çıkardıktan sonra topluluk dağıldı. John Lennon 1980'de New York'ta öldürüldü.



Beatles 1964'te konserler vermek için gittiği Amerika Birleşik Devletleri'nde olağanüstü ilgi gördü.





Yaşamının son yıllarında Beethoven tümüyle sağır olmuştu. Müziği kulağıyla değil kafasının içinde duyuyor ve öyle beste yapıyordu.

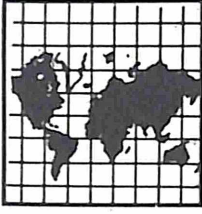
Ludwig van Beethoven (Beytofın okunur) müzik tarihindeki en büyük bestecilerden biridir. Beethoven 1770'te Almanya'nın Bonn kentinde doğdu. Çok küçükken müzikteki üstün yeteneği ortaya çıktı. Babası bu yetenekten yararlanmak ve para kazanmak için onu saatlerce piyano çalışmaya zorluyordu. Beethoven ilk konserini yedi yaşında verdi. On yedi yaşına gelince Avusturya'da Viyana'ya gitti. Ömrünün sonuna değin orada yaşadı.

Viyana'da besteleri ve konserleri olağanüstü ilgiyle karşılandı. Ama daha 31 yaşındayken kulakları sağır olmaya başladı. Artık konser veremez olmuştu. Bu onu büyük bir yalnızlığa itti. Acılarını ve sevinçlerini bestelerinde dile getirdi. En güzel müzik parçalarını da bu dönemde yazdı. Beethoven 1827'de öldüğü zaman ününün doruğundaydı.

Beethoven senfoniler, yaylı çalgılar için dörtlüler, konçertolar, piyano sonatları ve bir opera besteledi. Ünlü Dokuzuncu Senfoni'sinde orkestranın yanı sıra koro bölümüne de yer verdi.

■ Bakınız *besteci; müzik.*

Belçika



Belçika bir Batı Avrupa ülkesidir. Kapladığı alan 30.507 kilometrekaredir. Ama bu küçük ülkede 10 milyon insan yaşar. Bu yüzden Belçika Avrupa'nın en kalabalık ülkelerinden biridir.

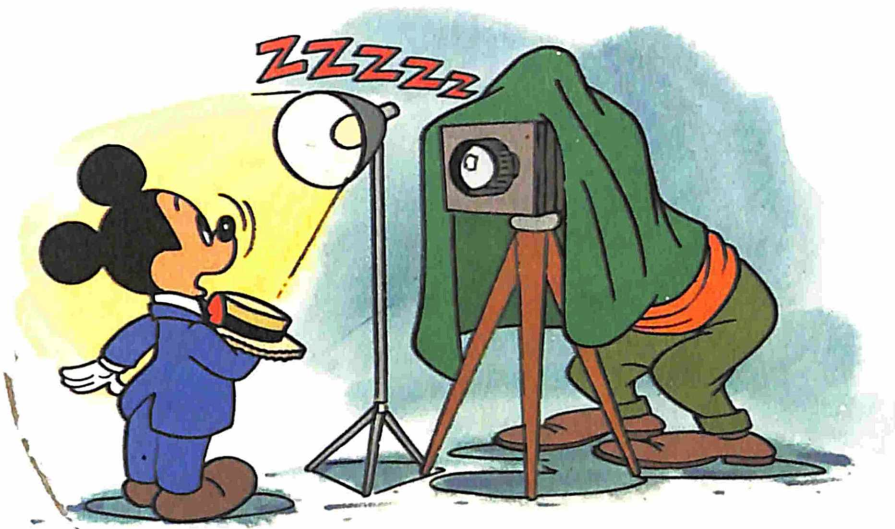
Belçika'da iki resmi dil konuşulur. Bunlar Valonlar'ın konuştuğu Fransızca ile Flamanlar'ın konuştuğu Hollanda dilidir. Ülkenin başkenti Brüksel, Avrupa Konseyi'nin de merkezidir.

Belçika ortaçağdan beri önemli bir ticaret merkezidir. Kuzey Denizi'ne kıyısı olması, Anvers ve Gent gibi büyük kentlerinin denize çıkışı bulunması ticareti geliştirmiştir. Ayrıca gelişkin bir iletişim ağı vardır.

Flandre, Ardenne ve Lorraine ülkenin başlıca coğrafi bölgeleridir. Buralarda çeşitli tahıllar, bira yapımında kullanılan şerbetçiotu ve pancar yetiştirilir; özellikle süt hayvanları beslenir. Belçika'da demir çelik, dokuma ve kimya sanayileri gelişmiştir. Belçika danteli ve birası çok ünlüdür. Anvers elmas işçiliğiyle ve mimarlık yapıtlarıyla tanınır.



Binche Karnavalı gibi geleneksel şenlikler Belçika'da hâlâ eski canlılığını korur.



Fotoğraf ve Çizimler

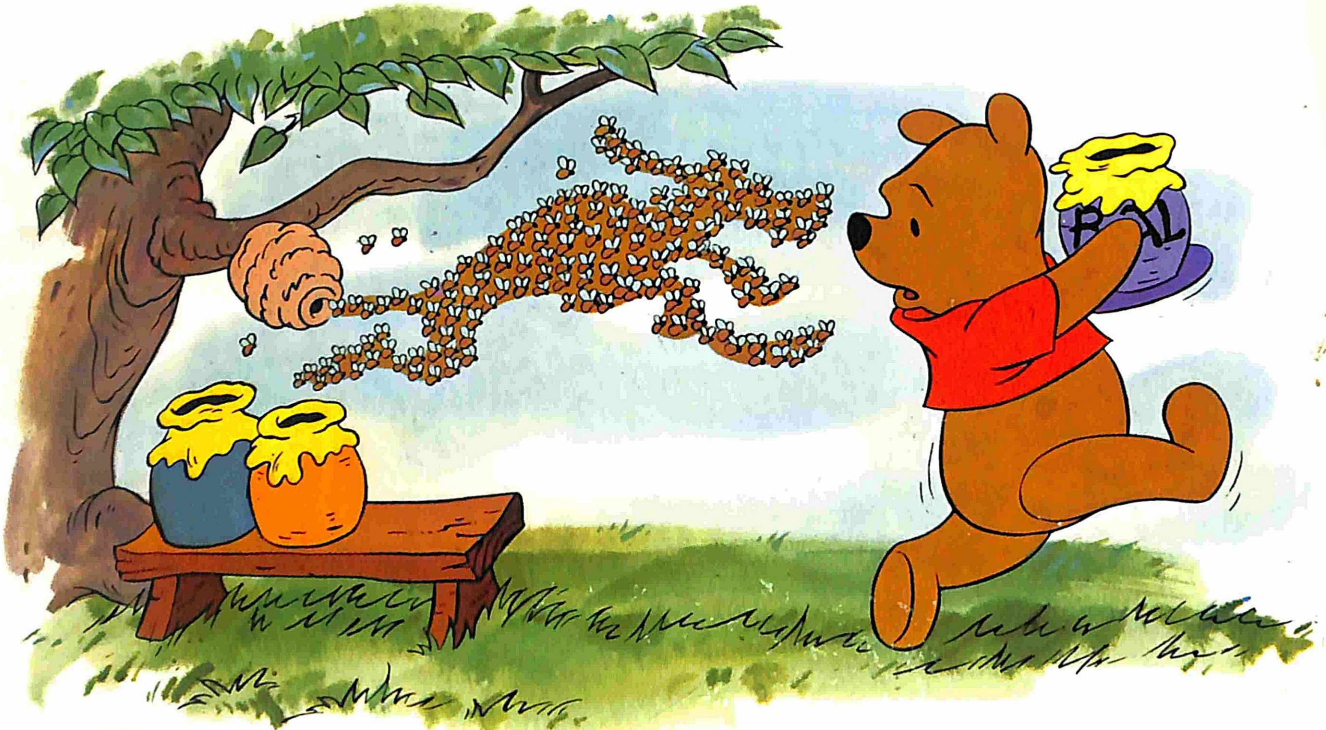
Bu ciltteki fotoğraf ve çizimleri sağlayan kuruluşlar, sayfa numarasına göre sıralı olarak aşağıda verilmiştir. Bir sayfada birden çok fotoğraf ya da çizim kullanıldığında, kuruluş isimlerinin sıralanmasında soldan sağa ya da yukarıdan aşağıya sıra izlenmiştir. Walt Disney kahramanlarının yer aldığı çizimlerin tümü Walt Disney Company tarafından sağlanmıştır.

5-Ara Güler; 6-Larry Little/FPG; 7-FPG; 8-Hayat Yayınları; 9-Ara Güler Arşivi; 10-UPI; 11-T. Davidson/PR/NAS; 12-Kean Archives; 13-Ribieras/Explorer; 14-Carl Purcell/PR; 15-Focus on Sports; 16-Hamlyn Group; 19-Bruce Roberts/PR; 21-Francis et Shaw; 22-Avustralian News Info Bureau; 23-Ana Yayıncılık; 24-NASA/Hasselblad; 25-NASA; 26-David Cook Associates; 27-NAS/PR; 28-Gamma; 29-R. McCaig; 30-M. Wilson; 31-Archives Fabbri; 32-© 1979 Robert Clark; 33-Varin/Explorer; 34-Kennecott Copper; 36-A. Male; 37-Shostal Associates; 38-J. Channel; 39-N. Wearer; 40-David Cook Associates; 41-Russ Kinne Nas/PR; 43-Bob & Ira Spring; 44-U.P.I.; 45-Merkez Ajans; 46-Sistem Yayıncılık; 47-J. Channel; 49-Danbury Printing & Litho, Inc.; 50-Shostal Associates; 51-J. Channel; 52-R. Morton; 53-David Cook Associates; 54-Richard Weimuth Brooks/Rapho; 55-Jamaica Tourist Board; 56-David Cook Associates; 57-Ron Perkins; 58-Nazım Timuroğlu; 59-P. & L. Heremann/T. Stack Associates; 60-Zimmerman/Alpha; 61-Bettmann; 62-Sancez/Explorer.

Walt Disney

İLK ANSİKLOPEDİM

2



ADAM